

บทที่ 4

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษาและข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ในบทนี้จะนำเสนอข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษาและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่อยู่ในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ทั้งที่เป็นผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้ที่ไม่เคยซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 โดยจะประกอบไปด้วยข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของผู้ให้สัมภาษณ์ อีกทั้งอาจจะส่งผลถึงการรับรู้เกี่ยวกับกฎหมาย หรือ นิติสำนึก (Legal Consciousness) และการยินยอมปฏิบัติตามและการเชื่อฟังกฎเกณฑ์ของกฎหมาย (Legal Compliance and Obedience) ของผู้ให้สัมภาษณ์

4.1 ข้อมูลทั่วไปและความเป็นมาของเขตปฏิรูปที่ดินตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ตำบลบ้านช้างตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอแม่แตง ระยะห่างจากอำเภอแม่แตงประมาณ 13 กิโลเมตร ใช้เส้นทางแม่มาลัย – ปาย (แยกจากถนนโชตนา หมายเลข 1071 บริเวณตลาดแม่มาลัย) เข้าไปประมาณ 2 กิโลเมตร และแยกเข้าถนน รพช.หมายเลข 4025 สายห้วยไร่-กีดช้าง ประมาณ 9 กิโลเมตร

เดิมชุมชนบ้านช้างตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ของตำบลกีดช้างซึ่งอยู่ทางตอนเหนือขึ้นไปของตำบลบ้านช้างในปัจจุบัน ต่อมาความข้งได้นำช้างจำนวนหลายเชือกอพยพมาอยู่ในพื้นที่ตำบลบ้านช้างปัจจุบัน โดยเริ่มก่อตั้งเป็นหมู่บ้าน 3 หมู่บ้านแรก คือ หมู่ 1 บ้านสันป่าสัก หมู่ 2 บ้านเก้ามะค่า และหมู่ 3 บ้านปางไม้แดง ภายใต้ชื่อว่า "ตำบลบ้านช้าง" ซึ่งเรียกขึ้นตามลักษณะความเป็นอยู่จากการที่ความข้งนำช้างจำนวนมากมาอยู่ด้วย จึงเป็นที่มาของชื่อตำบล ในภายหลังหมู่ 3 บ้านปางไม้แดงได้ถูกแยกออกเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง คือ หมู่ 4 บ้านต้นลุง และจากนั้นอีกไม่นานได้เกิดหมู่บ้านใหม่ขึ้นอีกหนึ่งหมู่บ้าน คือ หมู่ 5 บ้านศรีดงเย็น ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชนเผ่าหรือชาติพันธุ์โดยเฉพาะ

ชาวบ้านเริ่มบุกเบิกพื้นที่โดยการหักร้างถางพง ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่จนกลายเป็นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ชาวบ้านได้ดำเนินชีวิตในลักษณะนี้เรื่อยมาจนกระทั่งมีเจ้าหน้าที่จากภาครัฐเข้ามาจับกุมชาวบ้านในข้อหาบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวบ้านทราบว่าที่ดินทำกินของตนเองอยู่ในเขตป่าสงวน อย่างไรก็ตามชาวบ้านก็ยังคงอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ดังกล่าว แม้จะถูกจับไปดำเนินคดีหลายครั้งแต่กลุ่มชาวบ้านก็จำเป็นต้องเสี่ยงที่จะอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ต่อไปเนื่องจากไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินอื่นแหล่งอื่น

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2520 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินครั้งแรกในท้องที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอแม่แตง และอำเภอเชียงดาว¹ ทำให้ตำบลบ้านช้างซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอแม่แตงนั้นกลายเป็นพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ภายใต้การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แทนที่จากเดิมที่เป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติซึ่งอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เช่นนี้จะส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่สามารถทำกินได้อย่างเปิดเผย โดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะถูกเจ้าหน้าที่ของภาครัฐจับกุมดำเนินคดีในข้อหาบุกรุกพื้นที่ป่าอีกต่อไป

โดยตำบลบ้านช้างมีเนื้อที่ทั้งหมด 76.18 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 47,612.5 ไร่ แบ่งเป็นหมู่ที่ 1 บ้านสันป่าสัก มีเนื้อที่ทั้งหมด 20.98 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 13,114 ไร่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีเนื้อที่มากที่สุดของตำบลบ้านช้าง หมู่ 2 บ้านแก้มะค่า มีเนื้อที่ทั้งหมด 17.32 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,827 ไร่ หมู่ที่ 3 บ้านปางไม้แดง มีเนื้อที่ทั้งหมด 20.89 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 13,058 ไร่ หมู่ที่ 4 บ้านต้นลุง มีเนื้อที่ทั้งหมด 14.15 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 8,845 ไร่ และหมู่บ้านสุดท้าย คือ หมู่ที่ 5 บ้านศรีดงเย็น มีเนื้อที่ทั้งหมด 2.84 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,769 ไร่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดเล็กที่สุดในตำบลบ้านช้าง โดยมีชาวชาติพันธุ์อาศัยอยู่ (รายละเอียดจะแสดงดังตารางที่ 1 และแผนภาพที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6)

ตารางที่ 1 จำนวนและขนาดเนื้อที่ของแต่ละหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	เนื้อที่ (ตารางกิโลเมตร)	เนื้อที่ (ไร่)
1	บ้านสันป่าสัก	20.98	13,114
2	บ้านแก้มะค่า	17.32	10,827
3	บ้านปางไม้แดง	20.89	13,058
4	บ้านต้นลุง	14.15	8,845
5	บ้านศรีดงเย็น	2.84	1,769
รวม		76.18	47,612.5

สภาพที่ตั้งของหมู่บ้านและที่ดินทำกินของตำบลบ้านช้างนั้น ทางทิศเหนือจะติดต่อกับตำบลก๊าดช้าง อำเภอแม่แตง โดยมีอาณาเขตเริ่มต้นที่คอยฮ่อมเฮี้ยไปตามสันเขาทางทิศตะวันออก ซึ่งมีระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ทั้งนี้ในตำบลก๊าดช้างนั้นจะมีปางช้างและการจัดให้ล่องแพตาม

¹ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 94 ตอนที่ 41.

แม่น้ำแม่แตง ซึ่งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและได้รับความนิยมจากชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก ส่วนทางทิศตะวันออกจะติดกับตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง มีแนวเขตไปทางทิศใต้ติดกับห้วยแม่กะ รวมระยะทางประมาณ 5.5 กิโลเมตร ทางด้านทิศใต้จะติดต่อกับตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่แตง โดยมีแนวเขตไปตามแนวสันเขาติดกับห้วยแม่จะงานเชื่อมกับต้นน้ำแม่จิดถึงห้วยแม่จิด มีระยะทางประมาณ 3.7 กิโลเมตร เส้นทางด้านทิศใต้นี้จะถูกใช้เป็นเส้นทางหลักในการผ่านเข้าออกไปยังตำบลบ้านช้าง และทางด้านทิศตะวันตกจะติดต่อกับตำบลสบเปิง และตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง โดยมีอาณาเขตเริ่มต้นที่ห้วยแม่จิดไปทางทิศตะวันตกตามลำห้วยถึงต้นน้ำ และต่อไปยังแนวสันปันน้ำเชื่อมกับคอยสันหมอนล้านติดกับห้วยเฮี้ยะและจะไปเชื่อมต่อกันอีกครั้งหนึ่งที่บริเวณคอยฮ่อมเฮี้ยะซึ่งจะมีระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร

การเดินทางเข้าไปยังตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตงนั้น จะต้องใช้เส้นทางด้านทิศใต้ คือ การเดินทางผ่านตำบลชีเหล็กเข้าไปยังพื้นที่ศึกษา โดยตำบลชีเหล็กจะอยู่ติดกับถนนหลักที่เป็นเส้นทางแม่มาลัย-ปาย ทำให้สภาพพื้นที่ทั้งสองข้างทางของตำบลนี้จะมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท กล่าวคือจะมีร้านอาหารในรูปแบบของรีสอร์ท มีการบริการให้นักท่องเที่ยวให้สัมผัสกับการเลี้ยงหรือดูแลช้างอย่างใกล้ชิด มีบ้านพักตากอากาศของผู้ที่มีฐานะในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงมีสวนผลไม้ของชาวบ้าน เช่น สวนลำไย สวนกล้วย เป็นต้น ส่วนถนนสำหรับการคมนาคมนั้นจะเป็นถนนลาดยางรถยนต์สามารถเดินทางสวนกันไปมาได้สะดวก แต่ก็มีบางจุดที่ถนนค่อนข้างชำรุดและขรุขระเมื่อเดินทางเข้าไปในระยะที่ไกลจากถนนใหญ่มากขึ้น โดยสภาพของถนนในลักษณะเช่นนี้จะพบตลอดระยะการเดินทางจนกว่าจะถึงจุดมุ่งหมาย อีกทั้งสภาพพื้นที่ทั้งสองข้างทางของถนนก็จะเริ่มมีความเป็นชนบทมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากฟากหนึ่งจะเป็นภูเขาที่มีความสูงชัน ส่วนอีกฟากหนึ่งจะเป็นทุ่งนาหรือพื้นที่เกษตรของชาวบ้าน ซึ่งเป็นสภาพที่แตกต่างไปจากสภาพพื้นที่ในช่วงต้นของการเดินทาง

เมื่อเดินทางมาถึงตำบลบ้านช้างสิ่งแรกที่พบ คือ อนุสาวรีย์รูปปั้นช้างขนาดใหญ่จำนวน 2 เชือกตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกติดกับภูเขา โดยหมู่บ้านปางไม้แดงจะเป็นหมู่บ้านที่ถูกพบก่อนเป็นอันดับแรกจากทั้งหมด 5 หมู่บ้าน จากนั้นก็จะพบบ้านแก้มะค่า บ้านต้นลุง และบ้านสันป่าสักตามลำดับ ส่วนบ้านศรีดงเย็นซึ่งหมู่บ้านของชาติพันธุ์ที่แยกตัวมาจากบ้านต้นลุงนั้น จะต้องใช้เส้นทางที่แยกไปจากบ้านต้นลุงอีกครั้งหนึ่งจึงจะพบกับหมู่บ้านนี้ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของทั้ง 5 หมู่บ้านนั้นมีลักษณะของความเป็นชนบทอยู่มากสังเกตได้จากพื้นที่ส่วนใหญ่จะถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัยและใช้สำหรับการเพาะปลูก เช่น การทำสวนกล้วย สวนส้ม หรือสวนลำไยซึ่งถือเป็นพืชสวนที่ได้รับความนิยมจากชาวบ้านมากที่สุดขณะนี้ นอกจากสัดส่วนการใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมทางเกษตรที่บ่งบอกถึงความเป็นชนบทแล้วยังพบว่าชาวบ้านบางส่วนไม่มีการกันรั้วแสดงอาณาเขต

พื้นที่ของตนเองซึ่งแตกต่างไปจากชุมชนเมืองอย่างชัดเจน อีกทั้งสภาพและที่ตั้งของพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากความเจริญหรือความเป็นเมืองอยู่มาก โดยทั้งสองข้างทางของถนนจะพบว่าชาวบ้านบางส่วนได้ตัดแปลงที่อยู่อาศัยของตนเองเป็นร้านขายของชำเล็ก ๆ ภายในหมู่บ้าน โดยการไปซื้อสินค้าจากร้านค้าส่งที่อยู่นอกพื้นที่บ้าง หรือไปซื้อจากห้างฯค้าส่งบ้างแล้วนำกลับมาขายให้กับคนในหมู่บ้าน หรือในบางรายก็ปลูกพืชผักสวนไว้ในสวนหลังบ้านและนำผลผลิตที่ได้มาขาย เช่น ข่า ตะไคร้ ขมิ้น เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่าแหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้อุปโภคบริโภคหรือใช้เพื่อกิจกรรมทางการเกษตรนั้นมาจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น จากน้ำตกตาดครก หรือจากตาน้ำที่ซึมออกมาจากผิวดินแล้วชาวบ้านก็ช่วยกันกักน้ำไว้ใช้ภายในหมู่บ้าน ส่วนน้ำประปาที่ควรจะเป็นสาธารณูปโภคที่รัฐต้องจัดให้บริการแก่ประชาชนนั้นยังเข้าไม่ถึงพื้นที่ดังกล่าว

นอกเหนือไปจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่กล่าวมาในตอนต้นที่เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเป็นชนบทแล้ว ยังมีมิติทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งที่สามารถบอกเล่าถึงความเป็นชนบทของพื้นที่ศึกษาได้ กล่าวคือ ด้วยขนาดของชุมชนเป็นชุมชนที่มีขนาดเล็กจึงทำให้คนในชุมชนรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี ชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก วิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นไปด้วยความเรียบง่าย ไม่มีพิธีรีตอง มีความเป็นกันเอง ชอบช่วยเหลือเกื้อกูลและมีน้ำใจซึ่งกันและกัน มีความผูกพันในเครือญาติสูง ผูกพันกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อีกทั้งการจัดระเบียบทางสังคมยังคงใช้ค่านิยม บรรทัดฐาน และ/หรือจารีตประเพณีได้เป็นอย่างดี โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎหมาย

4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง

4.2.1 ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการขายที่ดิน ส.ป.ก. 4-01

1) นางยอด ปิ่นแก้ว²

นางยอด ปิ่นแก้ว อายุ 60 ปี ปัจจุบันมีอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้ไม่แน่นอนเนื่องจากขึ้นอยู่กับฤดูกาลปลูกและการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละชนิด ส่วนด้านหนี้สินนางยอดเป็นหนี้โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กขคจ.) จำนวนทั้งสิ้น 3,000 บาท นางยอดมีลูกชาย 2 คน จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสองคน โดยคนแรกมีอาชีพรับจ้างก่อสร้างทางหลวงจึงต้องติดตามหัวหน้างานไปทำงานในจังหวัดต่าง ๆ ส่วนคนที่สองมีครอบครัวแล้วและมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยที่ไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับที่ดินของนางยอดเลย

เดิมนางยอดมีอาชีพเป็นเกษตรกร ถือครองที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ทั้งสิ้น 5 ไร่ และทำการเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เช่น กัญชงน้ำว่า ลิ้นจี่ เป็นต้น ต่อมาเมื่อพ.ศ. 2543 ได้ตกลงขายที่ดิน

² สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2551 ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ประมาณเกือบ 2 ไร่ ให้กับนายประเสริฐ ขันทอง อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านสันป่าสัก ในราคา 10,000 บาท เหตุที่ขายเนื่องมาจากที่ดินผืนดังกล่าวไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเพาะปลูก จึงต้องขายที่ดินบางส่วนเพื่อนำเงินไปซื้อท่อประปาและต่อท่อมายังสวนในส่วนที่เหลืออยู่เพื่อความอยู่รอดในอาชีพนี้ต่อไป แต่เมื่อประมาณ 2-3 ปีที่ผ่านมานางยอดป่วยเป็นโรคระดูกพรุณที่บริเวณกระดูกสันหลัง ต้องเดินทางมารักษาตัวที่โรงพยาบาลสวนดอกในตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่เป็นประจำ ทำให้ที่ดินส่วนที่เหลืออยู่ดังกล่าวนางยอดก็ไม่สามารถดูแลได้ประกอบกับสุขภาพไม่เอื้ออำนวยให้ประกอบอาชีพนี้อีกต่อไป จึงต้องตัดสินใจขายที่ดินที่เหลือให้แก่ นายประเสริฐอีกครั้งหนึ่งในราคา 35,000 บาท เพื่อนำเงินที่ได้ไปใช้ในการรักษาตัวและใช้สำหรับเป็นค่าเดินทางในแต่ละครั้ง โดยการเดินทางออกไปยังตัวจังหวัดนั้น นางยอดจะทำการเหมารถในหมู่บ้านออกไปโดยเสียค่าใช้จ่ายในแต่ละครั้งประมาณพันกว่าบาท ซึ่งหากนางยอดต้องทำการรักษาโดยการผ่าตัดจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงถึง 30,000 บาท แต่ขณะนี้นางยอดยังคงรักษาด้วยวิธีการฉายสี หากอาการดีขึ้นก็ไม่จำเป็นต้องผ่าตัด ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถดูแลที่ดินของตนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งลูกชายคนแรกก็มีอาชีพรับจ้างในต่างจังหวัด ส่วนลูกชายคนที่สองได้แยกย้ายออกไปมีครอบครัวและมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยที่ไม่ได้เข้ามาช่วยดูแลที่ดินในส่วนของมารดาเลย

เมื่อนางยอดตัดสินใจขายที่ดินทั้งหมดของตนออกไป ทำให้นางยอดเปลี่ยนสถานะจากผู้ทรงสิทธิในที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เป็นเพียงผู้รับจ้างใช้แรงงาน ซึ่งจะมีรายได้เฉลี่ยวันละ 100-120 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของงานนั้น อีกทั้งยังเกิดความไม่แน่นอนในการดำรงชีวิตในแต่ละวัน เนื่องจากไม่ได้มีงานให้รับจ้างทำทุกวัน ฉะนั้นหากวันใดที่ไม่มีผู้ใดว่าจ้าง ในวันนั้นป่ายอดผู้ที่เคยเป็นผู้ทรงสิทธิในที่ดินถึง 5 ไร่ก็จะกลายเป็นคนว่างงาน ไม่ได้รับเงินและไม่ได้ทำกิจวัตรอย่างที่ตนเคยทำอย่างสม่ำเสมอในอดีตนั่นคือการไปดูแลสวนผลไม้

นางยอดได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อการซื้อขายที่ดินส.ป.ก.4-01 ของตนเองว่า

“ปู่จะเขี่ยจะไค ป่าก็ทำสวนบ่ไหวแล้ว เป็นโรคระดูกพรุณ เขี่ยะกำหนดหนักบ่ได้ มีลูกลูกก็ไปทำงานมีครอบครัวเป็นของตัวเก่า ถ้าป่าบ่ขายก็ไม่มีเงินมาศึกษา”

ทั้งที่ทราบดีว่าที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ไม่สามารถซื้อขายกันได้ แต่ตนเองไม่มีทางเลือก

2) นายจันทร์ดีบ จันทร์ทอง³

นายจันทร์ดีบ จันทร์ทองมีอายุ 49 ปี ระดับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลักคือรับจ้าง ไม่มีอาชีพเสริม จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในวัยแรงงานมี 2 คน คือ นายจันทร์ดีบและภรรยา และมีลูกสาวอีก 1 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นายจันทร์ดีบถือครองที่ดิน ส.ป.ก.4-01 จำนวน 3 ไร่ 1 งานโดยยึดอาชีพเกษตรกรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2530 และใช้ประโยชน์ในที่ดินเรื่อยมา ไม่ว่าจะเป็นการปลูกไร่อ้อยหรือปลูกสวนลิ้นจี่ก็ตาม แต่การทำเกษตรของนายจันทร์ดีบไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากมีต้นทุนในการทำเกษตรที่สูงจนไม่สามารถแบกรับภาระไว้ได้ จึงได้ขายที่ดินให้กับนายประเสริฐผู้เป็นพี่ชายได้ดูแลและใช้ประโยชน์ในที่ดินต่อไป ส่วนนายจันทร์ดีบก็ได้ผันตนเองออกจากอาชีพเกษตรกรเจ้าของที่ดินมายึดอาชีพรับจ้างตั้งแต่ พ.ศ. 2545 โดยหน้าที่ของนายจันทร์ดีบ คือ การดูแลสวนผลไม้ ตัดกิ่ง ใส่ปุ๋ย พ่นยาจนกระทั่งเก็บผลผลิตให้กับนายอุทัยเจ้าของสวน ซึ่งจะมีรายได้เฉลี่ยวันละ 120 บาท

ตามความคิดเห็นของนายจันทร์ดีบแล้ว นายจันทร์ดีบเห็นว่าสาเหตุที่สำคัญที่สุดของการขายที่ดินส.ป.ก.4-01 นั้น เนื่องมาจากการประสบปัญหาด้านการเงินเป็นอันดับแรก และการไม่มีผู้ช่วยหรือแรงงานในการทำเกษตร ประกอบกับสุขภาพร่างกายหรือสมรรถนะในการทำงานต่ำลง อีกทั้งผลผลิตที่ได้เมื่อออกสู่ตลาดกลับไม่มีราคาหรือราคาต่ำไม่คุ้มทุน ทำให้นายจันทร์ดีบได้วางอนาคตของลูกสาวว่าไม่ต้องการให้ประกอบอาชีพเกษตรกร แต่อยากให้มีงานประจำที่มั่นคงมากกว่า

“บ่อยากฮื้อลูกทำการเกษตร เพราะเป็นผู้หญิงและบ่น่าจะทำไหว่ อยากฮื้อลูกเรียนสูง ๆ และเป็นพยาบาลอย่างที่ลูกตั้งใจไว้”

จากการสัมภาษณ์นายจันทร์ดีบ กล่าวว่า ที่ดินผืนดังกล่าวได้ยกให้พี่ชายเป็นผู้ดูแลแทนไม่ใช้การขายที่ดินให้แก่ นายประเสริฐผู้เป็นพี่ชาย แต่ขณะที่นายประเสริฐกล่าวว่าตนเองเคยซื้อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 จากน้องชายจำนวน 1 แปลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่านายจันทร์ดีบไม่กล้ายอมรับการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ที่เกิดขึ้นระหว่างตนกับนายประเสริฐ เพราะทราบดีว่าการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ไม่สามารถกระทำได้เลย แต่เมื่อตนเองฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดย่อมต้องปกปิดสิ่งที่ตนเองกระทำเพราะเกรงว่าจะมีความผิด อย่างไรก็ตามนายจันทร์ดีบยังแสดงความคิดเห็นว่าการห้ามซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เป็นสิ่งที่คืออยู่แล้ว เกษตรกรจะได้มีที่ดินทำกินตลอดไป

“หากเป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ประเภทอื่นสามารถเปลี่ยนมือได้ง่าย แต่สำหรับ ส.ป.ก. 4-01 แล้วบ่สามารถเปลี่ยนมือได้ ที่ดิน ส.ป.ก.จะได้เก็บไว้เป็นที่ดินทำกินเป็นของเกษตรกรตลอดไป”

³ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2552 ณ บ้านเลขที่ 78 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าความคิดส่วนตัวที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้นขัดแย้งกับการกระทำที่นายจันทร์ตีบแสดงออกสู่สังคม กล่าวคือ ในเชิงทัศนะมีความเห็นด้วยการควบคุมมิให้มีการซื้อขายที่ดินประเภท ส.ป.ก.4-01 เพราะควรจะเก็บรักษาเป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่ขณะเดียวกันในทางปฏิบัติกลับฝ่าฝืนบทบัญญัติกฎหมายและฝ่าฝืนทัศนะหรือความคิดเห็นของตนเอง มีต่อกฎหมายนั้นว่าดีแล้วหรือเหมาะสมแล้ว

3) นางบัวผา สิทธิ⁴

นางบัวผา สิทธิ อายุ 49 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลัก รับจ้างมีรายได้เฉลี่ยวันละ 100-120 บาท และอาชีพรองคือ เกษตรกร เดิมนางบัวผา มีสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น 4 คน คือ นางบัวผา สามี และลูกสาวอีก 2 คน ทั้ง 4 คนอาศัยอยู่ในที่ดินเล็กๆ 2 งาน ซึ่งปลูกบ้าน และในอนาคตจะปลูกดอกดาวเรืองในพื้นที่บริเวณบ้าน เพื่อเก็บเกี่ยวและขายให้กับโรงงาน ส่วนที่ดินอีกแปลงหนึ่งมีเนื้อที่ถึง 8 ไร่ นางบัวผาและสามีช่วยกันบุกเบิกด้วยน้ำพักน้ำแรงของทั้งคู่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เดิมปลูกอ้อยก่อนแล้วก็เปลี่ยนมาปลูกข้าวไร่ หลังจากนั้นจึงลงทุนปลูกลำไยซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจในขณะนั้น ทั้งสองช่วยกันดูแลเรื่อยมา จนกระทั่งในพ.ศ. 2544 สามีของนางบัวผาป่วยด้วยโรคไต ซึ่งต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากในการรักษาชีวิตของสามีเอาไว้ ในพ.ศ. 2547 นางบัวผาจึงตัดสินใจนำที่ดินไปขายให้กับนายเสน่ห์ เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 80,000 บาท เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลรวมถึงการฟอกไตด้วย โดยที่ลูกสาวทั้ง 2 คน ก็ไม่สามารถช่วยเหลือในด้านการเงินได้มากนัก เนื่องจากลูกสาวคนแรกทำงานเป็นลูกจ้างของร้านผึ่งน่อยในตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีรายได้เพียงวันละ 150 บาท ทั้งยังต้องจ่ายค่าเช่าห้องพักอีกเดือนละ 2,000 บาท และยังมีภาระต้องเลี้ยงดูลูกอีก 1 คน ซึ่งเธอได้แยกทางกับสามีแล้ว ต่อมาเธอจึงนำลูกของเธอมาให้ นางบัวผาเลี้ยงดูส่วนตัวเธอก็ส่งเงินมาให้ นางบัวผาเป็นครั้งคราว ครั้งละประมาณ 1,000 บาท ท้ายที่สุดแล้วสามีของนางบัวผาก็เสียชีวิตลงในอีก 3 ปีต่อมา ส่วนลูกสาวคนที่สอง มีอายุเพียง 18 ปี ก็ไม่สามารถช่วยเหลือด้านการเงินได้ และเธอได้แต่งงานกับชาวต่างชาติและย้ายไปอยู่ที่ประเทศนอร์เวย์ นางบัวผาต้องตกอยู่ในสภาพของหญิงม่ายที่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพและครอบครัวต่อไปโดยที่ไม่มีที่ดินทำกิน

นางบัวผาได้กล่าวถึงสาเหตุที่ต้องขายที่ดินผืนไปด้วยท่าทางอึดอัดใจและเสียใจที่ต้องเล่าถึงเรื่องราวและสาเหตุที่เกิดขึ้นว่า

⁴ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2553 ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

“ขายเพราะสามีป่วยเป็นโรคไต ต้องใช้เงินอาทิตย์ละ 35,000 บาทในการฟอกไตแต่ละครั้ง”

นางบัวผาจึงต้องตัดสินใจขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ที่ตนและสามีถือครองและใช้ประโยชน์อยู่ แม้จะเป็นที่ดินทำกินที่มีอยู่เพียงแปลงเดียวก็ตาม โดยที่นางบัวผาได้พยายามหาช่องทางที่จะเข้าถึงแหล่งทุนด้วยวิธีการอื่น โดยที่ไม่ต้องขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 แล้วแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เช่น หากขอหยิบยืมจากญาติพี่น้อง ญาติพี่น้องของคนก็ไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมากเท่าใดนัก ดังนั้นจึงไม่มีเงินก้อนให้นางบัวผาหยิบยืมได้ เช่นเดียวกับการกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านซึ่งจะต้องเป็นจำนวนเงินที่คณะกรรมการหมู่บ้านให้ความเห็นชอบและต้องพิจารณาแล้วว่าผู้กู้มีความสามารถจ่ายคืนให้กับกองทุนได้ จำนวนเงินที่นางบัวผาต้องการเป็นจำนวนเงินที่สูงเกินกว่าที่จะได้รับการอนุมัติ ทำให้ทางเลือกสุดท้ายของผู้ทรงสิทธิรายนี้ คือ การขายที่ดินส.ป.ก.4-01

ความรู้สึกของนางบัวผาที่ต้องขายที่ดินแก่นายเสน่หานั้น นางบัวผารู้สึกเสียดายและไม่อยากขายที่ดินให้กับนายเสน่ห่เลย เนื่องจากนางบัวผามีความผูกพันกับที่ดินผืนนี้มาก เพราะนางบัวผาและสามีร่วมมือร่วมใจบุกเบิก และลงทุนลงแรงในการปลูกกล้วย โดยหวังจะได้กินได้ใช้จากที่ดินผืนนั้นในอนาคต แต่หลังจากการเสียชีวิตลงของสามี ทุกสิ่งทุกอย่างต้องพังทลายลงสมาชิกในครอบครัวของเธอแยกย้ายไปคนละทิศละทาง และคงไม่กลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมอีก

ลูกสาวคนเล็กเห็นว่านางบัวผายังมีความผูกพันกับที่ดินผืนนี้อยู่ จึงคิดว่าจะช่วยนางบัวผาด้วยการซื้อที่ดินคืนจากนายเสน่ห่ เมื่อไปเจรจาแล้วนายเสน่ห่ยินยอมให้นางบัวผาซื้อที่ดินคืนได้ในราคา 250,000 บาท โดยนายเสน่ห่ให้เหตุผลว่า เขาได้ลงทุนปลูกกล้วยเพิ่มเติมจาก 200 กว่าต้นที่นางบัวผาและสามีได้ปลูกไว้ก่อนหน้านี้ ทั้งยังได้ทำการบำรุงและดูแลพื้นที่อีกหลายอย่าง ซึ่งทั้งหมดเป็นทุนที่เขาต้องจ่ายไปเช่นกัน นางบัวผาจึงหยุดความคิดที่จะซื้อคืนเนื่องจากเงินจำนวนดังกล่าวเป็นจำนวนที่มากเกินไปกว่าที่นางบัวผาและลูกสาวจะยอมรับและซื้อที่ดินคืนได้

“ถ้าขายแสนห้าจะซื้อ แต่ขายสองแสนห้า มันแพงไป”

ประกอบกับที่ตั้งของที่ดินอยู่ห่างไกลจากที่พักของนางบัวผาทำให้เกิดความลำบากในการเดินทางไปยังที่ดิน ซึ่งในสมัยที่สามีของนางบัวผามีชีวิตอยู่นั้น ทั้งสองจะเดินทางไปยังที่ดินแปลงดังกล่าวด้วยกันโดยใช้รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะ ซึ่งระยะทางจากที่ดินถึงที่พักมีระยะทางประมาณ 3-4 กิโลเมตร แต่เมื่อสามีเสียชีวิตลงแล้วหากนางบัวผาต้องการเดินทางไปยังที่ดิน นางบัวผาต้องเดินเท้าไปเองตามลำพัง ซึ่งระยะดังกล่าวเป็นระยะทางที่ค่อนข้างไกลหากไม่สามารถขับจักรยานยนต์ได้

นางบัวผาทราบเป็นอย่างดีถึงข้อจำกัดของกฎหมายและได้แสดงทัศนคติที่มีต่อการขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ว่า การกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติกฎหมายนั้น เป็นสิ่งที่ตนเองไม่ได้อยากกระทำการ ฝ่าฝืนเลย หากไม่มีความจำเป็นด้านการเงินมาบังคับ

“ผู้ว่ากฎหมายห้ามขาย แต่ตอนนั้นไปหยิบยืมไต่กบได้”

“ถ้าจำเป็นก็บ่ทำ”

แต่ขณะเดียวกันนางบัวผากลับได้แสดงความเห็นที่มีต่อการซื้อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เพื่อใช้เป็นที่ดินทำกินในเชิงบวก ซึ่งขัดกับท่าทีในตอนแรกที่แสดงออกจากรายสัมภาษณ์ว่าไม่ต้องการฝ่าฝืนบทบัญญัติกฎหมาย

“อยากจะซื้อเพิ่ม แต่บ่มีคนซื้อ – ขาย เพราะที่ดินแพงขึ้น และมีข้อจำกัดในเรื่อง ส.ป.ก.”

ผู้วิจัยจึงถามต่อไปว่าอยากจะซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นมากแค่ไหนอย่างไร นางบัวผาจึงให้คำตอบว่า

“อีกแค่ 2-3 ไร่ พอกำลังตัวเก่า”

ทั้งนี้นางบัวผายังได้แสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นที่มีต่อที่ดินของตนเองในเชิงกรรมสิทธิ์ ในที่ดินไว้ว่า

“ที่ดินเป็นของเธอ เขาควรจะมีสิทธิในที่ดิน แต่ก็มีกฎหมายมาบังคับอยู่”

4) นางอินแสง คำลาพิศ⁵

นางอินแสง คำลาพิศ อายุ 49 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลักคือ รับจ้าง และอาชีพเสริมคือ เกษตรกร โดยนางอินแสงประกอบอาชีพรับจ้างมาตั้งแต่ดั้งเดิมและหันมาประกอบอาชีพเกษตรกรในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมากในที่ดินที่ตนและสามีช่วยกันบุกเบิก เมื่อประมาณ พ.ศ. 2540 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ดำเนินการแจกที่ดินให้กับประชาชนที่ซึ่งไม่มีที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินแต่ไม่เพียงพอในเขตปฏิรูปที่ดิน ทำให้นางอินแสงได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินจากหน่วยงานดังกล่าวด้วย

นางอินแสงมีลูก 2 คน คือ ลูกชาย อายุ 30 ปี และบุตรสาวอายุ 28 ปี ซึ่งทั้งสองคนต่างมีครอบครัวและออกไปทำงานรับจ้างที่กรุงเทพฯ โดยบุตรสาวของนางอินแสงได้ทิ้งหลานไว้ให้นางอินแสงเลี้ยงดู โดยจะส่งค่าใช้จ่ายให้เป็นระยะ ๆ ซึ่งขณะนี้กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุ 11 ปี

นางอินแสงและครอบครัวมีที่ดินทำกินที่ถือครองอยู่ทั้งสิ้นจำนวน 2 แปลง แปลงที่หนึ่งมีเนื้อที่ 2 ไร่ 2 งาน และแปลงที่สองมีเนื้อที่ 3 ไร่ 3 งาน โดยได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินเรื่อยมา

⁵ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2552 ณ บ้านเลขที่ 26/1 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

จนกระทั่งเมื่อบุตรชายคนโตของนางอินแสงประสบปัญหาทางธุรกิจที่ลงทุนเปิดร้านขายข้าวเหนียวไก่ทอดที่กรุงเทพฯ ในช่วงแรกกิจการดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ต่อมากิจการประสบปัญหาในช่วงที่ใกล้คิดเชื้อไข้หวัดนกทำให้ไม่สามารถขายของได้และไม่มีเงินชำระหนี้ที่ได้ไปกู้ยืมเงินนอกระบบในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ได้ บุตรชายของนางอินแสงจึงมาขอความช่วยเหลือจากนางอินแสงผู้เป็นแม่ ในขั้นแรกนางอินแสงได้ไปขอความช่วยเหลือจากญาติคนหนึ่ง โดยขอให้ช่วยเป็นผู้กู้เงินจากสหกรณ์แทนตน อีกทั้งนางอินแสงยังได้ดำเนินการกู้เงินจากกองทุนเงินล้าน และจากโครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน (กขคจ.) ซึ่งกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้สนับสนุนเงินทุนในระดับหมู่บ้าน โดยมีหลักการสำคัญคือให้ครัวเรือนเป้าหมายยื่นไปประกอบอาชีพ โดยไม่มีดอกเบี้ย และมอบอำนาจให้คณะกรรมการกองทุน กขคจ.ประจำหมู่บ้านรับผิดชอบบริหารจัดการเงินทุนของหมู่บ้าน ซึ่งก็ยังไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ของบุตรชายจึงจำเป็นต้องขายที่ดินบางส่วนเพื่อนำเงินไปสมทบในส่วนที่ขาดและส่งเงินให้แก่บุตรชายชำระหนี้ โดยที่ดินส่วนที่ขายไปนั้นเป็นที่ดินที่ทำการเกษตรคือเพาะปลูกกล้วย เนื้อที่ 2 ไร่ 2 งาน ในราคา 10,000 บาท ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ไกลมาก โดยสำหรับนางอินแสงต้องอาศัยการเดินทางเพียงอย่างเดียวจึงจะเข้าถึงที่ดินในส่วนนั้นได้ เนื่องจากขีรถจักรยานยนต์ไม่เป็น

ในส่วนของคุณคิดเห็นหรือทัศนคติที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของนางอินแสงนั้นเห็นว่า การซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ในระหว่างญาติพี่น้องด้วยกันเอง หรือขายให้กับคนในหมู่บ้านเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ แต่หากเป็นการขายให้กับคนนอกหรือนายทุนเป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้ โดยที่นางอินแสงก็ทราบเป็นอย่างดีว่ากฎหมายห้ามมิให้มีการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 แต่กลับมีความคิดเบี่ยงหลังสนับสนุนว่าการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวสามารถทำได้

“ผู้อยู่เต็มอุ้งมือจะมะ ผู้ว่าผิด แต่มันจำเป็น เฮายอม จะไปถึงไหนก็ช่างเฮายอม เฮาบ้อเฮา (ผู้ซื้อ) มาเดือคร้อนกับเฮาหอก เฮาไปขอเฮานี้”

“ถ้าบ่มีหนี้ ก็บ่ขาย เฮาทำกั้นในที่ดินมาสิบกกว่าปี แต่จะเยี่ยะจะใดได้ ของมันลัมจะฮื้อทำอย่างใด”

“ขายตำมพีตำมน้องกันภายใน ในบ้านเฮานีนา ออกนอกนี้บ่มีใครขาย”

“ขายฮื้อตางนอกนี่เป็นไปบ่ได้ ขายบ่ได้”

“ขายกั้นกันในบ้านนี้บ่เป็นหยั่ง เฮาบ่ได้ไปขายออกนอก”

5) นายเอนก อรัญญิก⁶

นายเอนก อรัญญิก อายุ 50 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพรับจ้าง มีสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น 3 คน คือ นายเอนก ภรรยา และลูกสาว วัย 23 ปี ซึ่งจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งขณะนี้ทำงานอยู่ที่บริษัทเมืองไทยประกันชีวิตในตัวเมืองเชียงใหม่

เมื่อช่วง พ.ศ. 2533-2534 นายเอนกลงทุนซื้อที่ดินมือเปล่ามาจากนายแดงจำนวน 1 แปลง มีเนื้อที่ 1 ไร่ 2 งาน ในราคาประมาณ 20,000 – 30,000 บาท ขณะนั้นนายเอนกมีอาชีพเกษตรกรรม และใช้ที่ดินสำหรับการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นมะเขือ ผัก ถั่ว กล้วย หรือขมิ้น โดยที่ผลผลิตทั้งหมดนี้จะมีพ่อค้ามาติดต่อขอรับซื้อถึงบ้าน โดยที่ดินผืนดังกล่าวนี้ตั้งอยู่ติดถนนในบริเวณพื้นที่ของหมู่ที่ 4 บ้านต้นลุงซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่ที่ 5 บ้านศรีคงเย็น หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านของชาวชาติพันธุ์ซึ่งประชากรทั้งหมดของหมู่บ้านเป็นชาวลีซอ และชาวไทยใหญ่

นายเอนก และครอบครัว ได้เก็บเกี่ยวผลผลิตและใช้ประโยชน์จากที่ดินผืนนี้เรื่อยมา จนกระทั่งลูกสาวมีอาการป่วยด้วยโรคลมชัก ขณะกำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขณะนั้นครอบครัวนี้มีเงินทุนอยู่เพียง 7,000 บาท นายเอนก และภรรยา จึงจำเป็นต้องทำงานและหาเงินมากขึ้นเพื่อกำรักษาพยาบาล และค่าศึกษาเล่าเรียนของลูกสาว โดยนายเอนกทำงานรับจ้างทั่วไป ส่วนภรรยาก็รับจ้างทำอาหารให้เด็กนักเรียนในโรงเรียน ทั้งสองคนได้พยายามหาทั้งเงินและวิถีทางที่จะรักษาอาการป่วยของลูกสาวให้หายเป็นปกติ ไม่ว่าจะจากแพทย์แผนปัจจุบัน หรือแพทย์แผนโบราณ หรือหมอเมืองประกอบกันไป แต่อาการของลูกสาวก็ยังไม่ดีขึ้นจนกระทั่งได้เข้ามารักษาที่โรงพยาบาลสวนดอก ตึกศรีพัฒน์ อาการก็เริ่มดีขึ้นเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันการรักษาพยาบาลก็จำเป็นต้องใช้เงิน และยังมีค่าใช้จ่ายในค่าเดินทางไปในกลับแต่ครั้งทำให้ นายเอนก ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวจึงจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อรักษาบุคคลอันเป็นที่รักของครอบครัวให้หายจากอาการป่วย นายเอนกจึงตัดสินใจที่จะขายที่ดินผืนนี้ให้แก่นายทุนนอกพื้นที่ ในราคา 130,000 บาท เพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาลและค่าศึกษาเล่าเรียนของลูกสาวต่อไป การขายที่ดินในครั้งนี้ นายทุนคนดังกล่าวเป็นผู้มาติดต่อขอซื้อที่ดินจากนายเอนกเอง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประจวบเหมาะแก้ปัญหาด้านการเงินที่ครอบครัวประสบอยู่ การตัดสินใจขายที่ดินจึงเกิดขึ้นและได้ทำสัญญาซื้อขายที่ดินไว้เป็นหลักฐานที่บ้านของกำนัน

“ขายเพราะลูกไม่สบาย เก็บเงินไว้ซื้อลูกเรียน เงินก็บ่ค่อยมี”

“ต้องไปรักษาทุกเดือน เงินก็บ่มี เจ้หนึ่งเขามาถามซื้อ เขาก็เลยขาย”

⁶ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2553 ณ บ้านเลขที่ 78 หมู่ 4 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

นายเอนกคิดเคຍหาทางแก้ไขปัญหาคด้วยวิธีการอย่างอื่นที่ไม่ใช่การขายที่ดิน ด้วยการจะนำที่ดินไปจำนองกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ช.ก.ส.) แต่ในช่วงนั้นยังไม่มี การเปิดรับจำนองที่ดินประเภท ส.ป.ก.4-01 ทำให้ต้องล้มความคิดนี้ไป

“ตอนนั้นเขาบ่ใจฮับ เพราะมันบ่มีใบ น.ส.3 ส.ป.ก. ตะก่อนเขาบ่ใจฮับจำนอง”

ความคิดเห็นที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของนายเอนกนั้น เป็นไปในลักษณะที่มองว่าตนเองมีฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิหรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างแท้จริง และทำหน้าที่เป็นทั้งผู้เสนอและผู้สนอง เริ่มจากการที่นายทุนสนใจที่ดินของนายเอนกจึงมายื่นข้อเสนอขอซื้อที่ดินจากนายเอนก เมื่อนายเอนกตกลงจะขายที่ดินก็กลายเป็นผู้รับคำสนองในเบื้องต้น และยื่นข้อเสนอใหม่กลับไปให้ฝ่ายนายทุนผู้ซื้อที่ดินอีกครั้งว่าจะขายตามราคาที่ตั้งไว้เท่านั้น จุดนี้ นายเอนกจึงทำหน้าที่เป็นผู้เสนอและรอรับคำสนองจากฝ่ายนายทุน เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งตกลงตามข้อเสนอใหม่ที่ยื่นไปนั้นจึงทำให้เกิดสัญญาซื้อขายขึ้นระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่าย โดยที่นายเอนกไม่ได้รู้สึก ว่าขายที่ดินไม่ได้ แต่กลับมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของที่ดินและสิทธิขาดในการตัดสินใจว่าจะขายหรือไม่ขายก็ได้

“เขาบ่ได้ไปถามเขาณี เขามาถามเขาเอง เขาก็เลยบอกว่าถ้าได้ราคา 130,000 บาท ก็ขาย”

6) นางสาวสมศรี จ๊อกเงิน⁷

นางสมศรี จ๊อกเงิน อายุ 51 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพรับจ้าง มีสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น 3 คน คือ นางสาวสมศรี สามี และบุตรชายวัย 29 ปี อีก 1 คน ซึ่งมีอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ย 130 บาทต่อวัน

นางสมศรี มีที่ดินทั้งสิ้นจำนวน 1 แปลง ที่ดินผืนนี้มีเนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 66 ตารางวา โดยซื้อต่อมาจากคนเก่าแก่ดั้งเดิมในพื้นที่ตั้งแต่ยังไม่มี การประกาศเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามนโยบายของรัฐบาล นางสาวสมศรีได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงนี้เพื่อการเกษตรกรรมเรื่อยมาไม่ว่าจะเป็น การทำสวน การทำไร่ข้าวโพด หรือการปลูกข้าวไร่ จนกระทั่งในพ.ศ. 2537 สามีของนางสมศรีป่วยด้วยโรคลมชักและจำเป็นต้องหาเงินเพื่อนำมาเป็นการรักษาพยาบาล ซึ่งในขณะนั้นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ช.ก.ส.) ยังไม่เปิดรับจำนองที่ดินประเภท ส.ป.ก.4-01 แต่จะรับจำนองเฉพาะที่ดินที่เอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนดที่ดิน, น.ส.3 หรือน.ส.3ก เท่านั้น จึงทำให้นางสมศรีต้องหาวิธีการอื่นเพื่อที่จะหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล นางสาวสมศรีจึงได้ตัดสินใจนำที่ดินแปลงดังกล่าวไปจำนองกับหลานของตนเองในวงเงิน 15,000 บาท และได้ทำสัญญาจำนองไว้เป็น

⁷ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2553 ณ บ้านเลขที่ 200 หมู่ 3 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

หลักฐาน ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน จากนั้นจึงนำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาลแต่ก็ไม่สามารถหาเงินมาได้ตอนที่คืนเงินได้ทำให้จำนองหลุมที่ดินตกเป็นของหลานนางสมศรี

“แฟนบ่สบาย ต่อนั้นบ้านหมู่ 3 ยังบ่เจริญ บัตรทองก็ยังมี”

นางสมศรีอยู่ดูแลสามีได้เพียง 2-3 เดือนเท่านั้นก็ได้หย่าร้างกับสามีและแต่งงานใหม่อีกครั้ง โดยได้ใช้ประโยชน์ในที่ดิน ส.ป.ก.4-01 อีกแปลงหนึ่งเป็นที่ทำกินแห่งใหม่ในเนื้อที่ 3 ไร่ ที่ดินผืนดังกล่าวนี้เป็นที่ดินของบิดานางสมศรีที่แบ่งให้ ซึ่งที่ดินแปลงนี้จะกลายเป็นที่ทรัพย์สินมรดกทันทีที่บิดาของนางสมศรีเสียชีวิตลง และเมื่อนั้นนางสมศรีจะกลายเป็นเจ้าของที่ดินอีกครั้งหนึ่ง

นางสมศรีมีหนี้สินจากกองทุนเงินล้าน 5,000 บาท หนี้สินของโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กขคจ.) 4,000 บาท โดยวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม คือ การนำเงินมาใช้เกี่ยวกับการจ้างรถไถนาไถสวนเพื่อพลิกหน้าดิน เมื่อปีที่ผ่านมานางสมศรีมีรายได้จากการปลูกกล้วย 2,500 บาท ส่วนรายได้จากการปลูกดอกดาวเรืองในเนื้อที่ 1 งาน มีรายได้ 2,400 บาท

ความคิดเห็นของนางสมศรีที่มีต่อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของตนเองนั้น นางสมศรีเห็นว่าเดิมก่อนมีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น นางสมศรีได้ซื้อที่ดินมาจากคนรู้จักในหมู่บ้านเดียวกัน การซื้อขายดังกล่าวเป็นการส่งมอบสิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินแลกกับทรัพย์สินเงินทอง ทำให้นางสมศรีเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของที่ดินทั้งในข้อเท็จจริง และหลักศีลธรรมประเพณี

“ตอนแรกที่เขาซื้อ เขาก็คิดว่าเป็นของเขา แต่อย่างไรดี แต่พอดีเขาแบ่งเขตป่าสงวนเขาก็เลยออก ส.ป.ก. ฮื้อ เพราะว่าที่ติดกับสวนป่า เขากลัวว่าเขาจะไปเอาของเขา ไปบุกเบิกที่เขา เขาเลยกันออก ส.ป.ก. ฮื้อ”

แต่หลังจากการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ทำให้เกิดความรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงในความเป็นเจ้าของที่ดิน

“ถ้าพูดถึงเขาเอา เขาก็สัมผัสอย่างนั้น เขาก็คิดว่าเป็นของเขา แต่ที่จริงเขาแบ่งอย่างนั้นมันก็เหมือนกับว่าเป็นของรัฐที่เขาแบ่งฮื้อเขาทำกิน

แต่อย่างไรก็ดี โดยสรุปแล้วนางสมศรียังมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นเจ้าของที่ดินอยู่เพราะตนเป็นผู้จ่ายเงินซื้อที่ดินแลกกับความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินในความเป็นจริง ส่วนในทางกฎหมายนั้นนางสมศรีมีทำที่ยอมรับว่าที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของภาครัฐ

4.2.2 ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการซื้อที่ดิน ส.ป.ก. 4-01

1) นายเสน่ห์ คำตะวงค์⁸

นายเสน่ห์อายุ 38 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลักคือ การรับจ้าง และรับเหมาทำถนน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วจะมีรายได้จากงานส่วนนี้ประมาณ 30,000 บาทต่อเดือน ส่วนอาชีพรองคือเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูกถั่วลิสง ลำไย กระท้อน เงาะ มะพร้าว และลองกองในเนื้อที่กว่า 20 ไร่แบบเต็มพื้นที่ ซึ่งเงินหมุนเวียนจากทั้งอาชีพหลักและเสริมดังกล่าว นายเสน่ห์จึงถูกจัดให้เป็นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจคนหนึ่งในหมู่บ้านและได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนส่วนสมาชิกในครอบครัวมีทั้งสิ้น 3 คน คือ นายเสน่ห์ ภรรยา และบุตรชายอีก 1 คน อายุ 13 ปี

ที่ดินที่นายเสน่ห์ถือครองและใช้ประโยชน์อยู่มีทั้งสิ้น 3 แปลง คือ แปลงที่ 1 เป็นที่ดินมีเอกสารสิทธิ์ ประเภท ส.ป.ก. 4-01 จำนวน 15 ไร่ ใช้สำหรับการเพาะปลูกพืชผลชนิดต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนแปลงที่ 2 เป็นที่ดินมีเอกสารสิทธิ์ประเภท ส.ป.ก. 4-01 จำนวน 4 ไร่ ซื้อมาจากญาติของนายเสน่ห์ในราคา 42,000 บาท เพราะต้องการซื้อที่ดินเก็บไว้ให้ลูกให้หลาน ส่วนที่ดินแปลงสุดท้ายเป็นที่ดินมีเอกสารสิทธิ์ประเภท ส.ป.ก. 4-01 เช่นกัน ที่ดินแปลงนี้อยู่ติดกับที่ดินแปลงที่ 1 เนื้อที่ 8 ไร่ ราคา 80,000 บาท ที่ดินแปลงนี้เป็นที่ดินที่ซื้อมาจากนางบัวผา เหตุที่ซื้อที่ดินแปลงนี้เนื่องจากนางบัวผามีความจำเป็นต้องใช้เงินในการรักษาสามีที่ป่วยเป็นโรคไต และนายเสน่ห์ต้องการช่วยเหลือนางบัวผา จึงรับซื้อที่ดินแปลงนี้ไว้ ในส่วนของนายเสน่ห์เองได้ลงทุนปลูกลำไยเพิ่มเติมจากเดิมที่นางบัวผาและสามีเคยปลูกไว้แล้ว 200 ต้น โดยมีการทำสัญญาซื้อขายไว้เป็นหลักฐานที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน

“ผมมีที่ดิน ส.ป.ก. 15 ไร่ ซื้อจากญาติเพิ่มมาแหม่ม 4 ไร่ จะเอาไว้ซื้อลูก แล้วพี่เขามาขอซื้อช่วยซื้อแหม่ม 8 ไร่ เพราะเขาต้องการใช้เงิน สามีเขาป่วยเป็นโรคไต”

“ผมซื้อแล้ว บ่ได้เอาไปขาย ผมก็ซื้อมาทำการเกษตร”

จากทัศนคติหรือมุมมองของนายเสน่ห์ที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 สามารถอธิบายได้ว่านายเสน่ห์ทราบถึงกฎหมายข้อบังคับในทางกฎหมายเป็นอย่างดี แต่ด้วยเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่เป็นสิ่งเร้าให้เกิดการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นความต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูกของตนเองเพื่อให้มีผลผลิตมากขึ้นอันจะส่งผลให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นตามมา ประกอบกับความต้องการที่จะช่วยเหลือผู้ที่กำลังเดือดร้อน โดยที่สังเกตเห็นแล้วว่าหากตนให้ความช่วยเหลือในครั้งนี้อาจจะได้รับที่ดินเป็นการตอบแทน ทั้งที่ดินแปลงนี้ยังมีพื้นที่ติดกับที่ดินแปลงที่ซื้อเพิ่มมาก่อน

⁸ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2553 ณ บ้านเลขที่ 24 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

หน้านี้อีกด้วย นอกจากนี้การดำเนินการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของนายเสนห์ก่อนหน้านี้อีกไม่เคยพบกับอุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดจากการซื้อขายซึ่งเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายเลย

“ซื้อขายกันตามปกติไม่มีปัญหา”

“ไม่เคยมีกานยึดที่ดิน ในบ้านเฮานี้บ่มี”

2) นายประเสริฐ ชันทอง⁹

นายประเสริฐ ชันทอง อายุ 54 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพหลักคือ เกษตรกรทำสวนลิ้นจี่, ลำไย และ กล้วย อาชีพเสริมคือ ค้าขาย (เปิดร้านขายของชำ) และยังคงดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 บ้านสักป่าสัก มาตั้งแต่พ.ศ. 2548 - 2553 ซึ่งก่อนหน้านั้นเคยดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2529 เรื่อยมาจนกระทั่ง พ.ศ. 2535 ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและเป็นผู้ใหญ่บ้านในที่สุด

นายประเสริฐมีบุตรชายทั้งหมด 2 คน ทั้งสองได้แยกตัวไปมีครอบครัวของตนเองแต่ได้สร้างที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้ ๆ กัน ซึ่งบุตรทั้ง 2 คนมีอาชีพรับจ้าง คนโตรับจ้างทำงานในสวนผลไม้ของนายอุทัย ส่วนคนเล็กออกไปรับจ้างขับรถส่งของในตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้ครอบครัวชันทองมีแรงงานเกษตรเพียงคนเดียวคือนายประเสริฐ ส่วนภรรยาของนายประเสริฐทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน ดูแลร้านขายของชำและออกไปช่วยทำงานที่สวนบ้างเป็นครั้งคราว

นายประเสริฐมีที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ทั้งหมด 3 แปลง แปลงแรก ซื้อมาจากนายตัน เจริญ ใน พ.ศ. 2529 แต่นายประเสริฐได้เริ่มทำกินในที่ดินแปลงดังกล่าวตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เนื้อที่ 3 ไร่ 3 งาน 96 ตารางวา ในราคา 1,600 บาท ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีการประกาศเขตที่ดิน ส.ป.ก. ทำให้ที่ดินแปลงแรกนี้เป็นการซื้อที่ดินแบบไม่มีเอกสารสิทธิ์ต่อมาทางราชการได้แจ้งให้ประชาชนชี้แนวเขตเพื่อทำการรังวัดที่ดิน นายประเสริฐจึงได้ไปแจ้งซื้อเป็นผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าว ส่วนแปลงที่สอง และ แปลงที่สาม มีเนื้อที่ 3 ไร่ 3 งาน 93 ตารางวา และ 2 ไร่ 1 งาน 73 ตารางวาตามลำดับ ทั้งสามแปลงนี้นายประเสริฐ ชันทอง มีชื่อเป็นผู้ถือครองในทางทะเบียน

นอกเหนือจากนี้นายประเสริฐยังเคยซื้อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 จากนางยอด ปิ่นแก้ว จำนวน 5 ไร่ ในราคา 45,000 บาท โดยเหตุที่ซื้อเนื่องจากที่ดินของนายประเสริฐเดิมมีอยู่จำนวน 2 ไร่ และที่ดินแปลงนี้ติดกับที่ดินของนางยอด ปิ่นแก้ว ซึ่งมีเนื้อที่ 5 ไร่ โดยนางยอดไม่ได้ดูแลรักษาปล่อยที่ดินทิ้งไว้ให้ตกอยู่ในสภาพรกร้าง ซึ่งสภาพเช่นนี้เกิดไฟไหม้ได้ง่ายอีกทั้งเมื่อเกิดไฟไหม้ในที่ดินของนางยอดแล้วก็จะลุกลามมายังที่ดินของนายประเสริฐทำให้พืชผลหรือต้นไม้ได้รับความเสียหาย

⁹ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2551 ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ซึ่งในปี พ.ศ. 2550 ได้เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในที่ดินของนางยอดขึ้น และเป็นเหตุให้ต้นลำไยในที่ดินของนายประเสริฐได้รับความเสียหายไปทั้งหมด 18 ต้น ประกอบกับที่ดินดังกล่าวไม่มีน้ำทำการเกษตรลำบากจึงต้องการเงินที่จะไปซื้อท่อน้ำต่อเข้ามายังสวนของตนเอง นางยอดจึงแบ่งขายที่ดินของตนเองให้แก่ นายประเสริฐ ด้วยเหตุดังกล่าว นายประเสริฐจึงตัดสินใจรับซื้อที่ดินของนางยอดไว้เพื่อตัดความรำคาญประกอบกับเกรงว่าจะเกิดเหตุการณ์ไฟป่าขึ้นอีกหากที่ดินไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ในเวลาต่อมา นางยอดก็มาขอความช่วยเหลืออีกครั้งด้วยการขอให้ นายประเสริฐช่วยซื้อที่ดินของตนเอง เนื่องจากนางยอดไม่สามารถดูแลได้ทั้งยังป่วยด้วยโรคกระดูกพรุนที่กระดูกสันหลังและยังต้องการนำเงินไปรักษาตัว ส่วนที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ที่นายประเสริฐซื้อไว้อีก 1 แปลง คือที่ดินของนางเลิศ เนื้อที่ 1 ไร่ 3 งาน ราคา 38,000 บาท ซึ่งเป็นที่ดินแปลงที่ติดกับที่ดินของนายประเสริฐที่ซื้อมาจากนายตันเพื่อทำการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกกล้วย ที่ดิน ส.ป.ก.4-01 แปลงนี้มีราคาสูงกว่าแปลงอื่น ๆ เนื่องจากนายประเสริฐซื้อที่ดินแปลงนี้เพื่อเป็นทางเข้ามายังสวนของนายประเสริฐด้วย ประกอบกับนางเลิศมีปัญหาเกี่ยวกับญาติพี่น้องเรื่องค่าใช้จ่ายในการตอกน้ำบาดาลอันเป็นโครงการของ ส.ป.ก. ที่จะตอกน้ำบาดาลให้ในที่ดินทำกินของชาวบ้านเป็นเงินประมาณ 30,000 บาท ซึ่งไม่มีใครยอมจ่าย นางเลิศจึงมาถามขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ให้กับนายประเสริฐ จากนั้นนายประเสริฐจึงตัดสินใจซื้อไว้เพราะเห็นว่าที่ดินแปลงนี้เป็นแปลงที่จะทางเข้าไปยังที่ดินอีกแปลงหนึ่งของตนซึ่งอยู่ติดกัน และนายประเสริฐต้องการขยายพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ต่อมา นายประเสริฐได้ทำการรับซื้อฝากที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของนายจันทร์ดีบ จันทร์ทอง น้องชาย โดยกล่าวว่านายจันทร์ดีบไม่มีทุนในการทำการเกษตรและต้องการนำเงินไปชำระหนี้ ประกอบกับสุขภาพของนายจันทร์ดีบไม่ค่อยดีต้องเข้าออกโรงพยาบาลบ่อย ดังนั้นจึงนำที่ดินแปลงดังกล่าวมาขายฝากเอาไว้ในราคา 10,000 บาท โดยมีเนื้อที่ทั้งหมด 3 ไร่ 1 งาน หากนายจันทร์ดีบมีเงินก็จะมาไถ่ที่ดินของตนคืน ซึ่งปัจจุบันที่ดินแปลงดังกล่าว นายประเสริฐได้ทำการปลูกกล้วยไข่ไว้ในที่ดิน

นายประเสริฐมีความคิดเห็นต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ว่า ในฐานะที่ตนเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านปัญหาเกี่ยวกับการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ที่ตนพบส่วนใหญ่จะเป็นกรณีของการที่ดำเนินการซื้อขายที่ดินกันแล้ว แต่ไม่สามารถโอนชื่อในทางทะเบียนให้แก่กันทำได้เพียงแต่การส่งมอบสิทธิครอบครองและการใช้ประโยชน์ให้แก่ฝ่ายผู้ซื้อเท่านั้น

“จะว่ามันบ่ดี กัสนี้ะ ส.ป.ก.เนีย คือว่าห้ามซื้อขายเปลี่ยนมือกัน”

“สำหรับผม ส.ป.ก.นี้บ่มีปัญหา แต่บางคนว่าบางครั้งบางคราวนี้มันจำเป็นแต่กับซื้อโอนกัน ที่เคยประชุมมีคนเป็นโรคเอดส์ เป็นบ่มีอะฮยัง เป็นกัต้องขายมาตัวเก่า แต่มันโอนบ่ได้

ปัญหามันมืออย่างเอี๊ยะ จะขายอื้อหมู่เดียวกันเนี่ยะบใช้หมู่ขายทุนแต่เป็นหมู่บ้านเดียวกัน บางทีคนไฮ่สองไฮ่ แต่มันโอนบได้”

นายประเสริฐยังมีความเห็นหรือทัศนคติต่อกฎหมายที่เป็นไปในเชิงลบ เนื่องจากมองว่ากฎหมายไม่สามารถบังคับใช้กับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้จริง

“ในบ้านเฮานี้บมีการยึดที่ดิน แต่ถึงจะยึดคืนแต่ เป็น(เจ้าหน้าที่รัฐ)กบได้มาอยู่มาเฝ้าที่ไว้ตลอด ชาวบ้านเขาก้เข้าไปเอี๊ยะเหมือนเก่านี๊ะ แท้หมอย่างถ้าเป็นยึดคืนแล้วเอาคนมาใหม่มาอยู่มาเอี๊ยะมันบได้ เขาอยู่มาก่อนเขา เขาจะเข้ามาได้จะใด”

ในความเห็นของนายประเสริฐนั้น ไม่มีความคิดที่จะขายที่ดินเนื่องจากต้องการจะเก็บที่ดินไว้ให้ลูกให้หลานในอนาคต เพื่อในวันข้างหน้าลูกหลานประสบปัญหาด้านการเงิน ยังสามารถนำที่ดินไปจำนองและนำเงินที่ได้ออกมาหมุนเวียนใช้จ่ายเพื่อแก้ไข้ปัญหาได้ แต่หากไม่มีที่ดินแล้ว ก็ไม่มีทรัพย์สินอย่างอื่นที่จะช่วยแก้ไข้ปัญหาทางการเงินได้

3) นายปริญญา ไชยแสน¹⁰

นายปริญญา ไชยแสน อายุ 41 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอาชีพหลัก คือ รับจ้างขับรถรับ-ส่งนักเรียน จำนวน 8 คน แต่ละคนต้องจ่ายเงินให้แก่ นายปริญญา เดือนละ 400 บาท ทำให้นายปริญญา มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 3,200 บาท ส่วนอาชีพเสริม คือ เกษตรกร ซึ่งมีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ยเดือนละ 6,000 บาท ส่วนสมาชิกในครอบครัวมีทั้งสิ้น 4 คน ได้แก่ นายเสนห์ ภรรยา และบุตรชายอีก 2 คน คนโตอายุ 18 ปี คนเล็กอายุ 14 ปี ซึ่งตอนนี้กำลังศึกษาอยู่โรงเรียนแม่แตง

เดิม นายปริญญา พักอาศัยที่ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และขณะนั้นได้ทำงานเป็นลูกจ้างของหรือเป็นเด็กทำยารถให้กับนายอุทัย จึงโอกาสเดินทางเข้าออกในพื้นที่กับนายอุทัยเป็นประจำ จนกระทั่งนายปริญญาได้แต่งงานกับนางดวงศรีซึ่งเป็นคนในพื้นที่ทำให้นายปริญญาตัดสินใจลาออกจากงานเดิมและเข้ามาสร้างชีวิตครอบครัว และทำมาหากินในพื้นที่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

นายปริญญา มีที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เป็นของตนเองอยู่แล้ว 2 แปลง คือ แปลงแรกมีเนื้อที่ 2 ไร่กว่า ส่วนแปลงที่สองเป็นที่ดินที่ตกสำรวจอีกจำนวน 3 ไร่กว่า โดยได้ทำการเกษตรในที่ดินทั้ง 2 แปลงเรื่อยมา พืชที่ทำการเพาะปลูก ได้แก่ ถั่วเขียว และข้าวโพด ต่อมา นางอินแสง ซึ่งเป็น

¹⁰ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2553 ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

เพื่อนบ้านกันประสบปัญหาทางการเงิน จึงเข้ามาติดต่อกับนายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของตนเอง ให้กับครอบครัวไชยแสน

นางอินแสงเข้ามาขอร้องให้นายปริญญาและนางดวงศรีช่วยซื้อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เนื้อที่ 2 ไร่ 2 งาน ในราคา 10,000 บาท เพื่อที่จะส่งเงินไปให้ลูกชายชาระหนึ่นนอกระบบที่กรุงเทพมหานคร ด้วยความสงสารและความเห็นอกเห็นใจ ประกอบกับตนและนางอินแสงเป็นเพื่อนบ้านกันและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเรื่อยมา นายปริญญาและนางดวงศรีจึงยอมที่จะช่วยเหลือนางอินแสงด้วยการไปขอกู้เงินจำนวน 10,000 บาท จากกองทุนหมู่บ้านและนำเงินที่ได้มาซื้อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 จากนางอินแสง

ความคิดเห็นของนายปริญญาที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 สามารถกล่าวได้ว่า นายปริญญามีความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เป็นอย่างดีโดยทราบว่าสิทธิการใช้ที่ดินเป็นของประชาชนผู้ถือครอง แต่สิทธิในทางกฎหมายเป็นของรัฐและที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ประเภท ส.ป.ก.4-01 นั้นไม่สามารถทำการซื้อขายหรือเปลี่ยนมือกันได้ หากกระทำการฝ่าฝืนก็มีความผิดเพราะถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามนายปริญญาก็ยังมีความเห็นแย้งว่าการอนุญาตให้มีการเปลี่ยนมือหรือซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้นยังดีกว่าการไปบุกเบิกพื้นที่ใหม่ ทั้งยังเห็นว่ารูปแบบของการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ควรระบุเป็นสัญญาขายฝากโดยกำหนดระยะเวลาในการชำระหนี้ที่แน่ชัด หากไม่มีการชำระหนี้ตามที่ระบุในสัญญาก็ให้ที่ดินตกเป็นของผู้รับซื้อฝากและมีการเปลี่ยนชื่อผู้ถือครองและใช้ประโยชน์ในทางทะเบียน

“พูดจริง ๆ แล้ว ที่ดินเป็นของเรา แต่ยังไงมันแยกเป็น 2 อย่าง การใช้เป็นของเรา แต่สิทธิตามกฎหมายเป็นของรัฐ”

“ตามหลักกฎหมายแล้วผิด แต่ด้วยความจำเป็น เอาที่ดินที่มีอยู่แล้วดีกว่าไปบุกเบิกที่ใหม่”

“ตอนซื้อขายควรกำหนดเวลาในการขายฝาก ถ้าเกินกำหนดให้สัญญาขาด ให้ชื่อเป็นของผู้ซื้อ”

ส่วนประเด็นการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ในที่ดินหลังจากได้กรรมสิทธิในที่ดินไปแล้ว นั้นพบว่า มีเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. เข้ามาในพื้นที่เป็นครั้งคราว และไม่มีชาวบ้านรายใดถูกเจ้าหน้าที่ยึดที่ดินเพราะดำเนินการซื้อขาย แต่การเข้าไปในพื้นที่เป็นไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับเรื่องจากชาวบ้านว่าในรายใดบ้างที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน เจ้าหน้าที่ก็จะดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ให้ตามขั้นตอนของกฎหมายเท่านั้น

4) สุรเดช เสหมี่¹¹

นายสุรเดช ชาวเขาเผ่าลีซอ สัญชาติไทย มีบัตรประจำตัวประชาชน อายุ 49 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีอาชีพหลัก คือ การทำเครื่องจักรสาน ตีเงิน เย็บผ้า งานไม้ เช่นการทำเครื่องดนตรีประเภทซึง ส่งขายที่ตลาดนัดจตุจักรกรุงเทพมหานคร โดยที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเลย สมาชิกในครอบครัวมีทั้งสิ้น 6 คน ได้แก่ นายสุรเดช ภรรยาและลูกๆ อีก 4 คน แบ่งเป็นชาย 2 คน และหญิง 2 คน โดยลูกชายคนโตอายุ 21 ปี มีอาชีพรับจ้างในตัวเมือง ลูกสาวคนที่ 2 อายุ 20 ปี ช่วยงานนายสุรเดชที่บ้าน ส่วนลูกสาวคนที่ 3 และลูกชายคนเล็กอีก 2 คน อายุ 13 และ 14 ปีตามลำดับ กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสันป่าสัก ในตัวอำเภอแม่แตง

พื้นเพดั้งเดิมของนายสุรเดช คือ อำเภอป่าเย็บ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่นั่นนายสุรเดชเป็นเจ้าของที่ดิน ส.ป.ก.4-01 จำนวน 14-15 ไร่ และที่ดินประเภทอื่นอีกกว่า 20 ไร่ ซึ่งนายสุรเดชได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินด้วยการทำเกษตรเรื่อยมา แต่นายสุรเดชก็ได้ตัดสินใจยุติการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากเกิดภาวะขาดทุนทางการเกษตรทำให้มีหนี้สินพอกพูนขึ้นจึงได้ยกที่ดินที่ตนถือครองและใช้ประโยชน์อยู่ให้แก่ญาติพี่น้องของตนจำนวนกว่า 10 คนทำการเกษตรในที่ดินของตนเองต่อไป ส่วนตัวนายสุรเดชได้ย้ายมาอยู่ที่ตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ กับพ่อแม่ของฝ่ายภรรยา

การอาศัยอยู่ที่บ้านหลังเดียวกันกับพ่อตาและแม่ยาย พร้อมกับสมาชิกในครอบครัวเดิมของญาติพี่น้องฝ่ายภรรยาซึ่งมีจำนวนมากนั้น ทำให้นายสุรเดชรู้สึกอึดอัด ไม่สะดวกสบายและไม่มีพื้นที่ส่วนตัว อีกทั้งขณะนี้นายสุรเดชหันมาประกอบอาชีพหัตถกรรม ประเภทจักรสาน ซึ่งจำเป็นต้องใช้พื้นที่โล่งกว้างในการทำงาน เนื่องจากมีขั้นตอนของการจักรสาน การพ่นสี และการผึ่งสีให้แห้ง หากนายสุรเดชยังอาศัยอยู่ที่เดิมที่มีความจำกัดด้านพื้นที่แล้วจะทำให้ทำงานได้ไม่สะดวก นายสุรเดชจึงคิดหาวิธีขยับขยายออกไปหาพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ ซึ่งขณะนั้นนายสุรเดชได้ข่าวว่ามีนายทุนคนหนึ่งได้ซื้อที่ดินมาจากนายเอนก และต้องการขายที่ดินดังกล่าว นายสุรเดชจึงไปติดต่อขอซื้อ นายทุนตกลงขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ผืนดังกล่าวให้นายสุรเดชในราคา 180,000 บาท โดยจ่ายล่วงหน้าก่อน 60,000 บาท ที่เหลืออีก 120,000 ค่อยผ่อนชำระภายใน 1 ปี โดยมีการทำสัญญาซื้อขายไว้เป็นหลักฐาน

นายสุรเดชได้กล่าวถึงเหตุผลและความรู้สึกในการซื้อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ผืนนี้ในลักษณะแบ่งรับแบ่งสู้ เนื่องจากนายสุรเดชทราบว่าที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้นไม่สามารถซื้อขายเปลี่ยนมือกันได้ แต่ด้วยเหตุผลด้านที่อยู่อาศัยที่บีบบังคับและยังมีเงื่อนไขอีกว่าต้องการที่ดินที่อยู่ใกล้กับชุมชนเผ่า

¹¹ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2553 ณ บ้านเลขที่ 102 หมู่ 4 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ลิขิตของตนเอง ทำให้นายสุรเดชตัดสินใจซื้อที่ดินผืนนี้แม้ว่าจะมีราคาแพงกว่าที่ดินแปลงอื่น ๆ ก็ตาม เพื่อขยับขยายที่อยู่อาศัยให้มีความเป็นส่วนตัวและสะดวกในการทำงานมากขึ้น โดยที่ยังมีความใกล้ชิดกับชุมชนของตนอยู่

“อยากได้ที่ดิน/ที่อยู่ แต่บ่รู้ว่าจะไปหาที่ไหน ซื้อที่นี้เพราะมันจำเป็น และซื้อเพราะอยากอยู่ใกล้ๆกับญาติพี่น้องเฮา”

5) นางเพ็ญศรี ประดิษสพงค์¹²

นางเพ็ญศรี อายุ 53 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพหลัก คือ การรับจ้าง ส่วนอาชีพรอง คือ การทำสวนลำไยและสวนกล้วย สมาชิกในครอบครัวประดิษสพงค์มีทั้งหมด 4 คน ได้แก่ นางเพ็ญศรี บุตรสาว 2 คน และบุตรชายอีก 1 คน ส่วนสามีเพิ่งเสียชีวิตด้วยโรคไตวายไปเมื่อ 2 ปีก่อน ปัจจุบันบุตรสาวคนโต อายุ 33 ปี ทำงานรับจ้างในร้านเสริมสวยในตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ บุตรชายคนกลางอายุ 29 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปัจจุบันทำงานที่อยู่จังหวัดระยอง และบุตรสาวคนสุดท้องอายุ 24 ปี กำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้เชียงใหม่ คณะวิศวกรรมและอุตสาหกรรมเกษตร

เดิมนางเพ็ญศรีและครอบครัวอาศัยอยู่ในอำเภอดอยสะเก็ด มีอาชีพเกษตรกร โดยที่ดินที่ใช้ทำกินนั้นเป็นที่ดินประเภท ส.ค.1 เนื้อที่ 10 ไร่เศษเพาะปลูกเมี่ยง ชีวิตความเป็นอยู่เป็นไปอย่างเรียบง่ายและไม่ลำบาก นางเพ็ญศรีและสามีได้ส่งบุตรสาวคนโตให้เข้ามารับการศึกษาคู่ที่โรงเรียนแม่แตงซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 และพักอาศัยอยู่กับแม่ของสามีที่บ้านปางไม้แดงหมู่ 3 ตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง ซึ่งในเวลาต่อมาเมื่อบุตรชายคนเล็กจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนในอำเภอดอยสะเก็ดแล้ว นางเพ็ญศรีและสามีต้องการให้บุตรชายได้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเดียวกันกับบุตรสาวคนโต และต้องการอยู่ใกล้ชิดกับบุตรทั้งสองรวมถึงต้องการกลับไปดูแลแม่ของสามี ประกอบกับการทำสวนเมี่ยงนั้นจำเป็นต้องใช้คนงานเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้อายุที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ของทั้งสองสามีภรรยาเป็นอุปสรรคต่อการเพาะปลูกและการเก็บผลผลิต อีกทั้งการเดินทางจากที่พักไปยังสถานที่เพาะปลูกก็ไม่สะดวก ไม่มีถนนที่รถสามารถเข้าไปได้แต่ต้องใช้วิธีการเดินเข้าไปในสวนเมี่ยง นางเพ็ญศรีและสามีจึงตัดสินใจขายที่ดินที่ตนเองทำกินอยู่ในอำเภอดอยสะเก็ดไปในราคา 370,000 บาท จึงได้ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ของตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตงซึ่งเป็นเขตพื้นที่ศึกษาแทน

¹² สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2553 ณ บ้านเลขที่ 200 หมู่ 3 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

เมื่อได้ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ใหม่ นางเพ็ญศรีและสามีต้องการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยหวังจะปลูกพืชผลทางการเกษตรและจะนำผลผลิตที่ได้ไปขายและนำเงินที่ได้มาเป็นค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน เมื่อจังหวะและช่วงเวลาที่เหมาะสมระหว่างความต้องการที่จะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองของนางเพ็ญศรีและสามี กับความต้องการที่จะขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ 2 งานของผู้รับจ้างซึ่งรับจ้างที่ดิน ส.ป.ก.4-01 มาจากนางสมศรี จักเงิน นั้นตรงกันจึงทำให้เกิดการตกลงซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 กันขึ้นในราคา 33,000 บาทโดยมีการทำหนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งเหตุที่ทำให้ผู้รับจ้างนำที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ออกขายเนื่องจากลูกชายของผู้รับจ้างประสบอุบัติเหตุจนกระทั่งตาบอดจึงจำเป็นต้องหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ขณะนี้ที่ดินดังกล่าวถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัยและปลูกสวนลำไยอีกประมาณ 40 กว่าต้น

“อยากได้ที่ซักรแปลงหนึ่ง เอาไว้ทำกิน เขาเอ็นดู เขาก็เลยแบ่งซื้อ”

โดยความคิดเห็นของนางเพ็ญศรีที่มีต่อสิทธิในที่ดินนั้นเห็นว่าแม้ว่ารัฐจะกำหนดให้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เป็นของรัฐในทางกฎหมายก็ตาม แต่สำหรับสภาพความเป็นจริงแล้วนั้น ปัจจุบันบุคคลเป็นผู้ถือครองและใช้ประโยชน์ทำกินในที่ดินโดยตรง ขณะที่รัฐเป็นเพียงผู้อ้างสิทธิความเป็นเจ้าของเท่านั้น ซึ่งหมายความว่านางเพ็ญศรียึดถือหลักเกณฑ์การปฏิบัติอีกชุดหนึ่งซึ่งต่างไปจากหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ยกตัวอย่างเช่น ความเป็นเจ้าของที่ดินในมุมมองหรือทัศนคติของนางเพ็ญศรีจะดูจากการใช้ประโยชน์ในที่ดินว่าบุคคลใดเป็นผู้ใช้ประโยชน์ บุคคลผู้นั้นจึงมีความชอบธรรมเป็นเจ้าของที่ดิน ฉะนั้นนางเพ็ญศรีย่อมมีทัศนคติหรือความคิดเห็นต่อการซื้อขายที่ดินของตนเองว่าสามารถทำได้ เพราะการตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งกับที่ดินที่เป็นทรัพย์สินของตนเองนั้นขึ้นอยู่กับความเป็นเจ้าของที่ดินตามสภาพความเป็นจริงมิใช่ความเป็นเจ้าของที่ดินในรูปแบบการให้ความหมายของรัฐ

“ป่าเสียดังค์ซื้อมา อย่งใดป่าก็คิดว่าป็น (ที่ดิน) ของเขาอยู่คินะ รัฐบาลจะมาเอาของเขาไป ได้อย่างใด มันว่าเป็นของมันแต่มันบ่ได้ทำ คนทำอยู่คือป่า”

“ป่าบ่เกยหันนำว่าเป็นยึดที่ดิน ก่ที่มันป็นของเขา เขาเอามาเก้เอามาเยี้ยะกิน บ่ได้เอาไปเยี้ยะอย่างอื่นล่อ แม่นก”

6) นายอุทัย วาสนาพันธ์พงศ์¹³

นายอุทัย อายุ 71 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ในตัวอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ โดยเริ่มประกอบอาชีพเกษตรกรมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จนกระทั่งถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 35 ปีแล้ว ความสำเร็จจากอาชีพเกษตรกรชาวสวนที่นายอุทัยได้เพียรสั่งสมประสบการณ์และจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสวนผลไม้เอง ที่ทำให้นายอุทัยสามารถหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างไม่ลำบาก จนกระทั่งได้รับปริญญาบัตรวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาวิชาพืชศาสตร์ (ไม้ผล) จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งถือเป็นรางวัลแห่งความสำเร็จของนายอุทัยและครอบครัว นายอุทัยมีบุตรสาว 2 คน และบุตรชาย 1 คน โดยบุตรสาวคนแรกได้แต่งงานมีครอบครัวและย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ที่กรุงเทพมหานคร บุตรสาวคนที่สองรับหน้าที่ดูแลร้านค้าขายส่งและขายปลีกผลไม้สดในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับบุตรชายคนเล็กซึ่งจะมีหน้าที่ในการดูแลกิจการและการดำเนินงานในสวนผลไม้ควบคู่กันไปด้วย ส่วนภรรยาของนายอุทัยได้เสียชีวิตไปด้วยโรคตับแข็งเมื่อพ.ศ. 2546 ที่ผ่านมา

นายอุทัยมีที่ดินทำกินในพื้นที่ตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตง ประมาณ 62 ไร่เศษ โดยแบ่งเป็นที่ดิน ส.ป.ก. 29 ไร่เศษ ส่วนอีก 32 ไร่เป็นที่ดินประเภท นส.3 พื้นที่ทั้งหมดใช้สำหรับการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นแก้วมังกร ส้ม ลำไย ฯลฯ แต่เดิมนายอุทัยมีที่ดินทำกินประเภท ส.ป.ก.4-01 จำนวน 10 กว่าไร่ และซื้อที่ดินเพิ่มเติมเข้ามาเรื่อย ๆ จากชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งขณะนั้นเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม โดยราคาที่ดินที่ซื้อขายกันในสมัยนั้นจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ขายและผู้ซื้อซึ่งจะไม่มีกำหนดราคาที่แน่นอน และที่ดิน ส.ป.ก.4-01 แปลงล่าสุดที่นายอุทัยซื้อเพิ่มเข้ามาอีก 1 แปลง คือ ที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เนื้อที่ 10 ไร่เศษ ราคา 200,000 บาทที่เป็นชื่อของคุณณฤมล แต่ผู้ขาย คือ นายฮ้วยเฮียงบิดาของคุณณฤมล ที่ดินแปลงดังกล่าวมีอาณาเขตติดกันกับที่ดินของนายอุทัย

เหตุผลของนายอุทัยที่ดำเนินซื้อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 จากนายฮ้วยเฮียงคือ ที่ดินของนายฮ้วยเฮียงมีอาณาเขตติดกับที่ดินของนายอุทัย ประกอบกับนายฮ้วยเฮียงมาขอยืมเงินจากนายอุทัยหลายครั้งแต่ไม่มีทีท่าว่าจะคืนเงินเลย ภายหลังจากนายฮ้วยเฮียงนำที่ดินมาเป็นประกันการกู้ยืมเงิน นายอุทัยและครอบครัวจึงตัดสินใจที่จะซื้อที่ดินของนายฮ้วยเฮียงแทน

“เห็นว่าแก่เดือนร้อน แล้วมาขอเงิน แยกมาขอเงินค่าใช้จ่ายที่ละน้อยๆ” และมีเสียงแทรกจากบุตรสาวคนรองว่า “เบิกไปที่ละหมื่น ทีละหมื่น”

¹³ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2553 ณ บ้านเลขที่ 78 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

“ตอนแรกมาขอยืมเงินไปใช้จ่ายก่อน แล้วเอาที่ดินมาประกันทีหลัง ก็เลยตัดสินใจว่าเอาแลกกันไปเลย”

ประกอบกับที่ดินผืนนี้ยังสามารถนำมาขายพื้นที่เพาะปลูกพืชผลทางเกษตรหรือปรับปรุงพื้นที่ให้มีลักษณะเหมาะสมและเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงอื่นได้อีกด้วย โดยนายอุทัยและครอบครัวตกลงที่จะขุดดินบางส่วนออกเพื่อทำเป็นบ่อสำหรับกักเก็บน้ำเอาไว้ใช้ในการเกษตร ซึ่งการตัดสินใจซื้อที่ดินในครั้งนี้มิได้เป็นการตัดสินใจของนายอุทัยเพียงลำพัง แต่เป็นการตัดสินใจที่ทั้งบุตรสาวและบุตรชายมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิติสำนักไม่ได้มีเฉพาะแต่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นนิติสำนักแบบกลุ่มได้อีกด้วย

ความเห็นของนายอุทัยที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้น สามารถอธิบายว่านายอุทัยทราบเป็นอย่างดีว่าในทางกฎหมายที่ดินที่มีเอกสารสิทธิประเภท ส.ป.ก.4-01 ไม่สามารถดำเนินการซื้อขายเปลี่ยนมือกันได้ แต่ในแง่ของความเป็นเจ้าของที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้นไม่ได้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ในทางตรงกันข้ามผู้ใช้ประโยชน์จากที่ดินและผู้ใช้สิทธิหวงกันในพื้นที่ต่างหากที่เป็นเจ้าของที่ดินหรือเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินมิใช่รัฐ ซึ่งสังเกตได้จาก

“...เอาที่ดินมาประกันทีหลัง ก็เลยตัดสินใจว่าเอาแลกกันไปเลย”

ประกอบกับนายอุทัยไม่เคยพบว่ามีชาวบ้านรายใดในพื้นที่ถูก ส.ป.ก. ยึดที่ดินคืนเนื่องจากกระทำการซื้อที่ดินดังกล่าว อันเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ก่อให้เกิดการซื้อขาย

“บ่มีไผ่โดนยึดหนี บ่เกยหันว่าไผ่จะโดนล่อ”

7) นางเพชร จันทร์ทอง¹⁴

นางเพชร เป็นพี่สาวของนางจินดา พันสี มีอายุ 56 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพหลัก คือ เกษตรกร พืชที่เพาะปลูก คือ ลำไยและลิ้นจี่ ส่วนอาชีพเสริม คือ การเย็บผ้าและการนวด ซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอนเนื่องจากรายได้จากการนวดจะขึ้นอยู่กับพอใจของลูกค้า ส่วนรายได้จากการเย็บผ้าก็ขึ้นอยู่กับว่ามีผู้ว่าจ้างหรือไม่ และขึ้นอยู่กับความยากง่ายของงาน นางเพชรมีสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด 4 คน คือ นางเพชร สามี ลูกสาว และลูกชาย ปัจจุบันลูกสาวอายุ 39 ปี อาศัยอยู่กรุงเทพฯ ทำงานเป็นแคชเชียร์ ส่วนลูกชายวัย 27 ปี ช่วยทำการเกษตรที่บ้าน

ตั้งแต่พ.ศ. 2525 นางเพชรได้ถือครองที่ดินกว่า 7 ไร่ ต่อมาในภายหลังสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ได้ออกเอกสารสิทธิประเภท ส.ป.ก.4-01 ทับที่ดินของตนเองในพ.ศ. 2540 ในที่ดินแปลงดังกล่าวนางเพชรใช้ทำการเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เริ่มต้นจากการ

¹⁴ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2553 ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ปลูกไม้ปราจีนหรือไม้ตง ต่อมาได้ปลูกลำไย อ้อย และกล้วย ซึ่งเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสาน ในเวลาต่อมานางเพชรได้ตัดสินใจร่วมกับนางจินดา พันสี น้องสาวซื้อที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 เพิ่มอีกจำนวน 5 ไร่ ราคา 50,000 บาท โดยที่นางเพชร ได้รับที่ดินไป 2 ไร่ 3 งาน ส่วนนางจินดา ได้รับที่ดินไป 2 ไร่ 1 งาน จากนายฮ้วยเฮียงบิดาของคุณณมลผู้มีชื่อเป็นผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน นายฮ้วยเฮียงไม่มีสัญชาติไทยจึงไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและไม่สามารถใช้ชื่อของตนเองเป็นผู้ถือครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ในทางทะเบียนได้ ฉะนั้นจึงใช้ชื่อของบุตรสาวเป็นผู้ถือครองและใช้ประโยชน์แทนชื่อของตนเอง ส่วนตัวคุณณมลเองไม่ได้อาศัยอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่พ.ศ. 2525 นายฮ้วยเฮียงก็มีอายุมากแล้วสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงจึงได้มอบที่ดินผืนนี้ให้นางเพชรซึ่งมีที่ดินติดกันช่วยดูแล โดยที่นางเพชรสามารถใช้ที่ดินของนายฮ้วยเฮียงทำการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรอย่างใดก็ได้ซึ่งผลประโยชน์ทั้งหมดจะตกอยู่กับนางเพชรแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งในเวลาต่อมา นายฮ้วยเฮียงป่วยด้วยโรคประจำตัว คือ เบาหวาน และความดัน แต่ไม่มีเงินรักษาและขาดคนดูแลจึงได้มีการขอเงินจากนางเพชรและนางจินดาซึ่งได้ทำกินในที่ดินของตนจำนวน 10,000 บาท นางเพชรและนางจินดาก็ได้ให้เงินจำนวนนี้ไป หลังจากนั้นนายฮ้วยเฮียงยังมาขอเงินอีกจำนวน 30,000 บาท ซึ่งด้วยอาการป่วยที่เรื้อรังนายฮ้วยเฮียง เขาจึงต้องการขายที่ดินผืนนี้ให้แก่ นางเพชรเพื่อนำเงินมาเป็นค่ารักษาพยาบาลตนเอง ซึ่งหากนางเพชรไม่ตกลงซื้อนายฮ้วยเฮียงก็จะขายที่ดินให้กับบุคคลอื่น ประกอบนางเพชรคำนึงถึงพืชผลทางการเกษตรที่ตนเองได้เพาะปลูกไว้ในที่ดินของนายฮ้วยเฮียงด้วย หากนายฮ้วยเฮียงขายที่ดินไปพืชผลทางการเกษตรของนางเพชรที่ได้ลงทุนไว้ก็จะติดไปกับที่ดินที่จะขายไปด้วย เช่นนี้ นางเพชรจึงตัดสินใจซื้อที่ดินจากนายฮ้วยเฮียงในราคา 45,000 บาท โดยทำหนังสือสัญญาซื้อขายไว้เป็นหลักฐาน

ฉะนั้นเหตุผลสำคัญของนางเพชรที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้นมาจากการที่นางเพชรได้ลงทุนปลูกลิ้นจี่และลำไยในที่ดินของนายฮ้วยเฮียงแล้ว เมื่อนายฮ้วยเฮียงมีความต้องการที่ขายที่ดิน เช่นนี้ลำไยและไม้ปราจีนที่นางเพชรได้ลงทุนปลูกไว้ก็จะถูกขายติดไปกับที่ดินด้วย นางเพชรจึงเกิดความรู้สึกหวงแหนในที่ดินและพืชผลต่าง ๆ ที่ตนได้ลงทุนลงแรงไปจะไปตกอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น จึงตัดสินใจซื้อที่ดินจากนายฮ้วยเฮียงแม้จะทราบดีว่ากฎหมายห้ามมิให้มีการซื้อขายเปลี่ยนมือในที่ดินประเภท ส.ป.ก.4-01 ก็ตาม

“ตอนแรกที่ซื้อมา ก้าว เพราะเขาบ่เกยซื้อเกยขาย”

“แต่ถ้าเขาบ่ซื้อ คนขายก่เอาที่ไปขายฮื้อคนอื่นอยู่ดี แหมอย่างป่าก่เอ็นดูคนเฒ่าด้วย เป็นตึงเบาหวาน เป็นเก๊าท์ เป็นความดัน”

8) นางจินดา พันสี¹⁵

นางจินดา น้องสาวของนางเพชร อายุ 53 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพหลักคือเกษตรกร สมาชิกในครอบครัวมีทั้งสิ้น 6 คน ได้แก่ นางจินดา สามี และบุตรสาว บุตรชายอีก 4 คน ซึ่งทั้งหมดไม่ได้อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันสามีของนางจินดาป่วยเป็นโรคเส้นเลือดในสมองตีบไม่สามารถทำงานได้ทั้งยังต้องเดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลสวนดอกอยู่เป็นประจำ สำหรับการเดินทางไปโรงพยาบาลนั้น นางจินดาจะต้องเหมารถจากอำเภอแม่แตงไปยังตัวเมืองเชียงใหม่เที่ยวละ 600 บาททุก ๆ 3 เดือน ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายที่มากพอสมควรสำหรับนางจินดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีนัก

เดิมนางจินดามีที่ดิน 2 ไร่ ใช้ปลูกลิ้นจี่ ข้าวโพด และข้าวไร่ แต่ไม่เพียงพอจึงได้ทำการเช่าที่ดินเพิ่มอีกในราคาไร่ละ 200 บาทต่อปี จำนวน 2 ไร่ และทำการปลูกพืชในที่ดินเนื้อที่ 5 ไร่ของนายฮ้วยเชียงร่วมกับนางเพชรซึ่งเป็นพี่สาว ต่อมานายฮ้วยเชียงมาถามขายที่ดินผืนที่นางเพชรและนางจินดาใช้ประโยชน์อยู่หลายครั้ง แต่ก็ไม่กล้าซื้อ แต่ถ้านางเพชรและนางจินดาไม่ซื้อ นายฮ้วยเชียงก็จะขายที่ดินให้แก่บุคคลอื่น แต่ถึงกระนั้นก็ตามบุคคลอื่นก็ไม่กล้าที่จะซื้อที่ดินผืนดังกล่าวเพราะทราบและเห็นว่านางเพชรและจินดาจะทำประโยชน์ในที่ดินผืนดังกล่าวมาโดยตลอด จนกระทั่งในท้ายที่สุดนางจินดาจึงตัดสินใจซื้อที่ดินร่วมกับนางเพชรพี่สาวคนละครึ่ง โดยจ่ายเงินค่าที่ดินคนละ 22,500 บาท

ความเห็นของนางจินดาที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้น แรกเริ่มนางจินดาและนางเพชรไม่กล้าที่จะซื้อที่ดินจากนายฮ้วยเชียงเพราะทราบว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ที่ไม่สามารถซื้อขายเปลี่ยนมือได้ แต่ความคิดของทั้งสองคนเริ่มเปลี่ยนไปเพราะทั้งสองได้ตัดสินใจซื้อที่ดิน ส.ป.ก.4-01 จากนายฮ้วยเชียง โดยนางจินดาใช้เหตุผลที่ว่าหากไม่ซื้อที่ดินก็จะถูกขายไปอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น พืชผลทางเกษตรที่ตนเองได้ลงทุนปลูกในที่ดินก็จะติดไปกับที่ดินด้วยซึ่งความหวงแหนในที่ดินและพืชผลทางการเกษตรที่ตนเองได้ลงทุนและลงแรงไปนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้ความเกรงกลัวที่จะกระทำผิดกฎหมายนั้นหมดไป หมายความว่า นางจินดาให้ความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองต้องเผชิญหน้าและรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในสภาพความเป็นจริงมากกว่าข้อบังคับของกฎหมาย

“เขามาถามขายซื้อหลายเตี๊ยะ แต่บ่กล้าซื้อ แต่ถ้าบ่ซื้อ เขาก็จะขายที่ซื้อคนอื่น คนอื่นก็บ่กล้าซื้อเพราะแม่ทำอยู่ที่อื่นตลอด”

¹⁵ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2553 ณ บ้านเลขที่ 34 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

นางเพชรและนางจินดาด้วยกันแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการซื้อขายที่ดินของตนเองในครั้งนี้ว่า เดิมทีทั้งสองไม่กล้าที่จะซื้อที่ดิน เนื่องจากกฎหมายไม่อนุญาตให้ซื้อขายกันได้ และถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐรู้ว่ามีการซื้อขายที่ดินกันก็อาจจะถูกยึดที่ดินคืน แต่ก็มีชาวบ้านหลายคนที่ยังซื้อขายที่ดินกัน เจ้าหน้าที่ของ ส.ป.ก. ก็รับทราบว่ามีการซื้อขายที่ดินกันเกิดขึ้นแต่ก็ไม่เห็นว่าจะมีชาวบ้านรายใดถูกยึดที่ดินคืน ทำให้นางเพชรและนางจินดามีความกังวลและเกรงกลัวว่าจะถูกยึดที่ดินน้อยลง การตัดสินใจซื้อขายที่ดินจึงเป็นเรื่องที่ง่ายมากขึ้น

4.2.3 ผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการซื้อและขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01

1) นางจินดา แสงสุข¹⁶

นางจินดา อายุ 55 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพเกษตรกร ซึ่งพืชที่ทำการเพาะปลูก คือ ลำไย ส่วนสามีชื่อนายประสิทธิ์ แสงสุข อายุ 55 ปีเท่ากัน เดิมสามีมีพื้นเพดั้งเดิมเป็นคนจังหวัดสุรินทร์ แต่ย้ายมาทำงานและอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ขณะนี้ประกอบอาชีพอาชีพเป็นคนขับรถขนส่งผักของโครงการหลวง อาศัยอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ โดยจะกลับเข้ามาในพื้นที่แม่แตงทุกวันหยุดสุดสัปดาห์

นางจินดาและนายประสิทธิ์ มีบุตรด้วยกัน 2 คน คนโตเป็นเพศชายอายุ 32 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีอาชีพรับจ้างทั่วไปอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนบุตรสาวคนเล็กอายุ 30 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีอาชีพรับจ้าง ทำหน้าที่เป็นคนขายขนมของห้างสรรพสินค้าโลตัสและพักอาศัยอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่กับสามี โดยที่ส่งลูกชาย 2 คนให้มาอาศัยอยู่กับนางจินดาที่อำเภอแม่แตง โดยรวมแล้วนางจินดามีหลานที่จะต้องเลี้ยงดูส่งเสียเลี้ยงดู นอกเหนือไปจากหลานชาย 2 คนที่กล่าวไปแล้วทั้งสิ้น 11 คน อีกทั้งหลานคนสุดท้ายวัยเพียง 4 เดือนยังเป็นโรคพิการซ้ำซ้อนที่จะต้องเข้ารับการรักษาจากแพทย์ ความพิการซ้ำซ้อนที่กล่าวถึง คือ การป่วยเป็นดาวน์ซินโดรมและการไม่มีรูทวาร ทำให้ต้องเข้ารับการรักษาผ่าตัดรูทวารเมื่อเด็กอายุครบ 6 เดือน

ในพ.ศ. 2518 นายประสิทธิ์และนางจินดาสมรสกัน ได้ขอซื้อที่ดินจากแม่ของนางจินดา จำนวน 4 ไร่ ในราคา 3,000 บาท โดยที่การซื้อขายที่ดินในขณะนั้นเป็นการซื้อที่ดินมือเปล่า คือที่ดินที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทั้งสองช่วยกันทำการเพาะปลูกพืชมาหลากหลายชนิดในที่ดินของตนเอง จนกระทั่งในที่สุดได้ลงทุนทำสวนลำไยมาหลายปีแล้ว ซึ่งรายได้จากการทำสวนลำไยในแต่ละปีไม่มีความแน่นอนขึ้นอยู่กับราคาตลาดที่รับซื้อ ผลผลิตในตลาดมีมากน้อยเพียงใด และยัง

¹⁶ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554 ณ บ้านเลขที่ 38/1 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ต้องเผชิญกับความเสียหายของโรคระบาดที่จะทำให้ลำไยของคนเสียหาย ในปีที่ผ่านมา นางจินดาได้รับเงินจากการทำสวนลำไยเพียงหมื่นกว่าบาทเท่านั้น เนื่องจากสวนลำไยของนางจินดาเกิดเชื้อราโรคระบาดทำให้ต้องล้มลำไยที่ติดโรคออกเหลือเพียง 30 กว่าต้นจากทั้งหมดกว่า 100 ต้น นางจินดาจึงต้องประสบภาวะขาดทุนทางการเกษตร ซึ่งขณะนี้ภาระหนี้สินของนางจินดามีทั้งสิ้นประมาณ 200,000 บาท หนี้สินในส่วนแรกเกิดจากการที่นางจินดาและนายประสิทธิ์ได้นำที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของตนเองไปเข้าโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ส่วนที่สองเกิดจากการกู้เงินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) และหนี้ในส่วนสุดท้ายเกิดจากการกู้ยืมโครงการต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น กองทุนเงินล้านรวมถึงการไปกู้เงินนอกระบบมาใช้จ่าย

ความคิดเห็นของนางจินดาที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้น เห็นว่า เมื่อกฎหมายห้ามมิให้มีการซื้อขายที่ดินประเภท ส.ป.ก.4-01 แต่หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้ซื้อและผู้ขายก็ต้องยอมรับผลของการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว เช่น ในกรณีที่มีการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 และผู้ขายได้เสียชีวิตลง ทายาทของผู้ขายกลับมาเรียกเอาที่ดินที่ดำเนินการซื้อขายไปเสร็จสิ้นแล้วคืนกลับมาเป็นของตน โดยอ้างว่าทายาทเป็นผู้มีสิทธิในที่ดิน ส.ป.ก.4-01 แต่เพียงผู้เดียว เช่นนี้ผู้ซื้อก็ไม่สามารถที่จะอ้างเหตุว่าตนเองได้ซื้อที่ดินมาจากผู้ขายได้ เนื่องจากกฎหมายยึดถือเอาผู้ที่มีชื่อเป็นผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในทางทะเบียนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม นางจินดาไม่เห็นด้วยกับการกระทำในลักษณะนี้ เนื่องจากเห็นว่าหากตกลงซื้อขายกันแล้วก็ต้องเป็นไปตามข้อตกลง ไม่ควรที่จะมาเรียกคืนที่ดินในภายหลังเพราะไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้ซื้อและเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน แม้จะไม่ผิดกฎหมายก็ตาม

“เปิ้ลมีใบก่จ่าเป็นได้ฮื้อเปิ้ล คนขายก่บ่ต้องคืนเงิน เอาไปซื้อ ๆ ก่ซิ่นโฮงพักโฮงศาลกัน ฟ็องร็องกันแหมะฮ้าก แต่ก่ก้านคนที่มีใบ”

“ป้าว่าบ่ถูก ขายฮื้อเปิ้ลแล้ว ต้องขายเลย”

โดยหากเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นกับนางจินดา นางจินดาก็จะยอมสูญเสียทั้งที่ดินและเงินไป เนื่องจากเห็นว่าเป็นความประมาทหรือความผิดที่เกิดขึ้นจากตัวเราเอง

“ก่เฮาก้านเปิ้ลก่ฮื้อเปิ้ลเหี้ย แล้วก่แล้วกัน ไปเหี้ย เฮาสู้ก่บ่มีเงินอะลูก”

“แม้ว่าทำแบบนี้อะผิด แต่บ่ผิดกฎหมาย กฎหมายก่ต้องเอาฮื้อ ถ้ากฎหมายบ่ฮื้อนี้เขาเอาบ่ได้ แมวก่เอาบ่ได้ถ้ากฎหมายบ่ฮื้อ”

และนางจินดาเห็นด้วยกับการที่กฎหมายห้ามมิให้มีการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 อยู่ เนื่องจากชาวบ้านจะได้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งที่ดินก็เปรียบเสมือนทรัพย์สินอย่างหนึ่งหากเรายังไม่พร้อมที่จะใช้ประโยชน์จากที่ดิน เราก็สามารถที่จะเก็บที่ดินไว้และแจกจ่ายให้กับลูกหลานในอนาคต

2) นางพรณี มหาวัน¹⁷

นางพรณี อายุ 32 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีอาชีพหลัก คือ การรับจ้าง ส่วนอาชีพรองคือการทำงาน นางพรณีเริ่มอาชีพรับจ้างมาตั้งแต่อายุ 14-15 ปี และมีรายได้หลักจากการรับจ้างมาโดยตลอด ส่วนสามีจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง สมาชิกในครอบครัวของนางพรณีมีทั้งสิ้น 4 คน ได้แก่ บิดาของนางพรณี นางพรณี สามี และบุตรสาวอายุ 16 ปี ซึ่งขณะนี้กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนแม่แตงในแผนกศิลป์ภาษาจีน

ปัจจุบันนางพรณีและสามียังไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองอย่างแท้จริง ที่ดินในส่วนที่เป็นที่นายังเป็นชื่อของบิดานางพรณีและเป็นเอกสารสิทธิ์ประเภท น.ส.3 เนื้อที่ประมาณ 6 ไร่กว่า แต่สามารถใช้พื้นที่ในการปลูกข้าวได้เพียง 3 ไร่ ส่วนที่ดินที่เหลือเป็นบ่อน้ำไม่สามารถทำการเกษตรได้ และที่ดินในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยมีเนื้อที่ประมาณหนึ่งงานเศษ เป็นที่ดินที่คู่สมรสของสามีนางพรณียกให้ด้วยความรักและความเห็นอกเห็นใจ เนื่องจากเห็นว่าไม่มีที่อยู่อาศัยรวมถึงไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง นางพรณีและครอบครัวจึงได้เข้าอยู่อาศัยรวมถึงใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าวมาเป็นเวลา 6-7 ปีแล้ว ซึ่งขณะนี้ที่ดินแปลงดังกล่าวกำลังอยู่ในขั้นตอนดำเนินการขอเอกสารสิทธิ์ประเภท ส.ป.ก.4-01 โดยมีเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. เดินทางเข้ามาในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและเอกสารประกอบการขออนุญาตเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก.4-01

ส่วนภาระหนี้สินของนางพรณีมีทั้งสิ้นประมาณ 50,000 บาท ซึ่งมาจากการกู้เงินโครงการกองทุนหมู่บ้าน กู้เงินจากชมรมแม่บ้าน และจากชมรมผู้สูงอายุ ขณะที่มิรายได้จากการรับจ้างวันละ 130 บาท ซึ่งวันใดที่นางพรณีเจ็บป่วยไม่สบาย หรือติดกิจธุระที่ทำให้ไม่สามารถไปรับจ้างได้ในวันนั้นนางพรณีก็จะไม่มีรายได้ ส่วนสามีของนางพรณีที่ทำงานรับจ้างในตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราวมีรายได้เพียงเดือนละ 5,000 บาท เงินจำนวนดังกล่าวไม่เพียงพอกับภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ครอบครัวนี้ต้องแบกรับ ทั้งยังมีค่าใช้จ่ายจากการที่บิดาของนางพรณีต้องเข้ารับการรักษาอาการป่วยด้วยโรคถุงลมโป่งพองและการติดสุราด้วย

ความคิดเห็นของนางพรณีที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้น นางพรณีให้เหตุผลว่าตนเองไม่มีความคิดที่ขายที่ใช้นี้ เพราะนางพรณีและสามีไม่มีที่ดินเป็นของตนเองที่จะสามารถขายได้ ถ้าพึ่งเพียงที่อยู่อาศัยในปัจจุบันก็ได้รับความเอ็นดูและความเห็นอกเห็นใจจากย่าของสามีที่ยกที่ดินให้ ซึ่งที่ดินผืนดังกล่าวนี้กำลังอยู่ในขั้นตอนดำเนินการขอเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน ส.ป.ก.4-01 และหากคิดที่จะขายที่ดินผืนนี้ไปก็จะไม่มีที่อยู่อาศัยแล้ว ทำให้ต้องเก็บรักษาที่ดินผืนนี้ไว้เป็นที่อยู่

¹⁷ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554 ณ บ้านเลขที่ 78 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

อาศัยและให้ตกทอดแก่บุตรสาวในอนาคต เพราะนางพรรณนิกลัวว่าลูกหลานจะไม่มีที่อยู่ กลัวลูกหลานจะลำบากเหมือนที่นางพรรณนิเคยประสบกับปัญหามาก่อนหน้านั้น กล่าวคือ ย่าของสามีมีลูกหลานจำนวนมาก การที่ย่าจะยกที่ดินให้กับสามีของนางพรรณนิ นั้น ญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ก็คัดค้านเนื่องจากเขาเหล่านั้นก็ต้องการอยากได้ที่ดินเหมือนกัน แต่อย่าตัดสินใจยกให้นางพรรณนิและสามี เพราะเห็นว่าไม่มีที่อยู่อาศัย ขณะที่ญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ยังมีที่ดินทำกินกันอยู่บ้าง

สำหรับความคิดเห็นของนางพรรณนิที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของบุคคลทั่วไปนั้น นางพรรณนิ ไม่ได้มีความเห็นที่ต่อต้านการซื้อขายที่ดิน เพียงแต่เกรงว่าอาจจะเกิดปัญหาเกิดขึ้นตามมาภายหลังจากการซื้อขายที่ดินเพราะขัดต่อบทบัญญัติกฎหมาย

“เห็นว่าซื้อขายเหมือนกัน ซื้อง่าย ขายง่าย พี่กว่าดี แต่กลัวมีปัญหา พี่คิดว่าอ๊ะ แต่ถ้าซื้อขายได้มันก็ดี”

“ถ้าพี่มีนะ พี่มีที่เยอะ พี่บ่ขาย พี่เสียขาย พี่ไ้ไ้ไ้ไ้”

“ถ้าพี่มีที่เยอะนะ พี่จะเอาไว้ทำไร ทำสวน ไปเต๊อะ ความคิดของพี่นะ พี่จะทำสวนไปเรื่อย ๆ เวลาเฮาแก่มาเข้าฮ้ายกะ”

“ถ้าพี่มีที่ พี่บ่ขาย ถึงบ่มีเงินมือใครคิงบ่ขาย เก็บไว้ฮื้อลูกฮื้อหลานพี่สืบไปแหลม”

“แต่ถ้าลูกหลานเฮาคิดจะขาย เฮากบ่ฮื้อละ เฮาแก่เฮาเฒ่าเฮาตายไปเฮาบ่ฮื้อเรื่องละ”

แต่ขณะเดียวกันก็เห็นด้วยกับการที่ทางภาครัฐห้ามมิให้มีการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ดังกล่าว เนื่องจากหากยอมให้มีการเปลี่ยนมือในที่ดินไปเรื่อย ๆ อาจเกิดปัญหากับที่ดินข้างเคียง ยกตัวอย่างเช่น เดิมนางพรรณนิเคยใช้ประโยชน์จากที่ดินข้างเคียงด้วยการเดินผ่านหรือเดินตัดตัดเข้าในที่ดินของตนเองได้ แต่หากที่ดินข้างเคียงถูกเปลี่ยนมือไปการที่นางพรรณนิจะใช้ประโยชน์จากที่ดินข้างเคียงดังกล่าวอาจได้รับผลกระทบตามไปด้วย

3) นางบัวแก้ว คำต๋อย¹⁸

นางบัวแก้ว คำต๋อย อายุ 63 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพทำสวนเป็นอาชีพหลักโดยปลูกข้าวโพด และดอกดาวเรืองในฤดูฝน และอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง มีสมาชิกทั้งหมดรวม 5 คน ประกอบด้วยนางบัวแก้ว สามีอายุ 63 ปี ลูกชายอายุ 33 ปี ประกอบอาชีพขับรถรับจ้าง รายได้ประมาณเดือนละ 9,000 บาท ลูกสะใภ้ประกอบอาชีพรับจ้างทำความสะอาด

¹⁸ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554 ณ บ้านเลขที่ 25/1 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

สะอาด มีรายได้เดือนละ 5,000 บาท และหลานชาย อายุ 8 เดือน โดยที่ลูกชายและลูกสะใภ้ออกไปรับจ้างที่อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และจะกลับมาเยี่ยมลูกชายบ้างเป็นครั้งคราว

นอกจากที่ดินแปลงที่ปลูกบ้านอาศัยอยู่ในปัจจุบัน และกำลังจะได้รับการออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก.4-01 แล้ว นางบัวแก้วและสามียังถือครองที่ดิน ส.ป.ก.4-01 อีกหนึ่งแปลง เนื้อที่ 3 ไร่ซึ่งซื้อมาจากคนในหมู่บ้านเดียวกันเมื่อประมาณ 30 ปีก่อน หรือเมื่อพ.ศ. 2514 ในราคา 2,000 บาท โดยที่มีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) มารังวัดและออกเอกสารสิทธิ์ให้เมื่อพ.ศ. 2537 ที่ผ่านมา แต่เดิมนางบัวแก้วและสามีปลูกอ้อยในพื้นที่ก่อน แต่เนื่องจากไม่มีการรับโควต้าผลผลิตอ้อยแล้วจึงเปลี่ยนมาปลูกลำไยจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าปัจจุบันลูกชายซึ่งเป็นกำลังสำคัญหลักของครอบครัวจะไม่ได้สืบทอดการทำเกษตรกรรมบนที่ดินผืนนี้ แต่ไปประกอบอาชีพขับรถรับจ้างปูพื้นถนน ในพื้นที่อำเภอสันกำแพงแทนนั้น นางบัวแก้วก็ไม่มีความคิดที่จะขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ผืนนี้แต่อย่างใด หากแต่ยังใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างเต็มที่ด้วยการทำสวนลำไยซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวได้ทุกปี เฉลี่ยปีละ 30,000 – 40,000 บาท

ปัจจุบันนางบัวแก้วมีหนี้สินที่ต้องชำระทั้งสิ้นประมาณ 100,000 บาท ซึ่งมาจากการกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เพื่อนำเงินไปซื้อรถยนต์ให้ลูกชายเอาไว้ทำงาน กู้เงินจากกองทุนเงินล้านและ โครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน (กขคจ.) เพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวและลงทุนทำสวน

ความคิดเห็นของนางบัวแก้วที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้น นางบัวแก้วไม่มีความคิดที่จะขายที่ดิน เนื่องจากหากตนเองขายที่ดินไปก็จะมีที่ดินทำกิน และต้องการเก็บที่ดินไว้ให้กับลูก แต่หากในอนาคตลูกไม่กลับมาทำการเกษตรและต้องการที่จะขายที่ดินนั้น นางบัวแก้วก็มิได้ขัดข้องหรือคัดค้านแต่อย่างใด

“ไม่สู้เขา (หมายถึงลูก) เขาจะขายไปแล้วแต่เขา”

โดยส่วนตัวแล้วนางบัวแก้วไม่ได้อยากให้ที่ดินที่ตนเองถือครองและใช้ประโยชน์เป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ประเภท ส.ป.ก.4-01 แต่อยากได้เป็นเอกสารสิทธิ์ประเภทอื่น ๆ มากกว่า เช่น น.ส. 3 หรือ โฉนดที่ดิน เนื่องจากที่ดินประเภท ส.ป.ก.4-01 ไม่สามารถดำเนินการซื้อขายเปลี่ยนมือกันได้เหมือนกับที่ดินประเภทอื่น ๆ ทำให้นางบัวแก้วไม่ยอมไปแจ้งการครอบครองและขอออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก.4-01 ต่อสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จนกระทั่งเวลาได้ผ่านมาถึงปัจจุบันนางบัวแก้วจึงยอมแจ้งการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย โดยสาเหตุสำคัญที่ทำให้นางบัวแก้วยินยอมทำให้ที่ดินของตนเป็นที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เนื่องจากในละแวกบ้านนั้นที่ดินทุกแปลงเป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ประเภท ส.ป.ก.4-01 ทั้งหมดแล้ว

“เป็นเอาเข้ากันหมดลือ เฮาก็จำเป็นได้เอาเข้า”

“เมื่ออันเฮาบ่เอาเข้า ส.ป.ก. อยู่กันไปเอื้อะกะ”

“บ่เอาเข้า ที่บ้านบ่เอาเข้ามันเป็นที่อยู่อาศัย ก่เลยบ่เอาเข้า เอากะที่บนปุ่น ละปะเดี๋ยวนีเป็นมา ก่จำเป็นได้เอื้อะเหี้ย เป็นก่เอื้อะกันหมด”

“ส.ป.ก. บนฮั้น (หมายถึงที่สวนลำไย) ถ่าบ่กั้นนั้กั้นนี้ ก่บ่เอื้อะลือ เป็นก่ทำกันเอื้อะกะ ที่จริงที่ ส.ป.ก. ก่บ่ใช้ที่ของเฮาบ่อ ที่ ส.ป.ก. เอื้อะอะหยักก่บ่ได้ ขายอะหยักก่บ่ได้สักอย่าง ที่ของเฮาแต่เหมือนจะบ่ใช้ที่เฮา ขายก่บ่ได้อะหยักก่บ่ได้ ส.ป.ก. มันฮู้ยาก เฮาเอาฮื้อไผ่ก่บ่ใจได้ ถ่าบ่ใจลูกใจเต้าเฮาเนี้ย”

ทั้งนี้นางบัวแก้วไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐกำหนดให้มีที่ดินประเภท ส.ป.ก.4-01 เนื่องจากการกำหนดพื้นที่ปฏิรูปที่ดินดังกล่าว เป็นการนำที่ดินที่ชาวบ้านครอบครอง ใช้ประโยชน์ และถือกรรมสิทธิ์อยู่นั้น ไปเป็นของรัฐ โดยที่ชาวบ้านไม่สามารถโต้แย้งหรืออ้างความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นได้เลย

“ส.ป.ก. มันก่บ่ดี ส.ป.ก. เนี้ย มันเป็นที่เฮาแต่ แต่มันก่บ่ใจอะกะ มันเอื้อะหยักก่บ่ได้ เฮาจะเอาฮื้อเป็นต่างนามสกุลไปมันก่บ่ได้ มันต้องนามสกุลเดียวกันก่อนมันถึงจะได้ ฮู้ยาก”

4) นางรี โกศลปี¹⁹

นางรี โกศลปี อายุ 57 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันมีร้านขายของชำเป็นอาชีพหลัก โดยได้มีการเปิดร้านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 และอาชีพทำสวนเป็นอาชีพรอง ครอบครัวโกศลปี ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด 5 คน ได้แก่ นายบุญ สามิ นางรี บุตรสาวอายุ 31 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาการเงินการบัญชี มหาวิทยาลัยรามคำแหง บุตรเขยมีอาชีพเป็นตำรวจ ประจำการอยู่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และหลานสาว อายุ 7 ขวบ

นายบุญ และนางรี โกศลปี ถือครองที่ดินทั้งหมด 3 แปลง แบ่งออกเป็น ที่ดิน นส.3 ขนาด 3 ไร่ จำนวน 1 แปลง และที่เหลืออีก 2 แปลง เป็นที่ดิน สปก.4-01 ขนาด 3 ไร่ และ 4 ไร่ ตามลำดับ โดยที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ทั้งสองแปลงนั้น ชื้อมาจากนายกิมจิง ชาวจังหวัดกำแพงเพชรและจากนายอินตา ชาวอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 ในราคาแปลงละ 30,000 บาท

ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 ที่ซื้อที่ดินมานั้น นายบุญและนางรีได้ทำการปลูกอ้อยต่อจากเจ้าของเดิม และทำเช่นนี้เรื่อยมาจนกระทั่ง พ.ศ. 2525 ได้ทำการเปลี่ยนมาปลูกลำไยแทน โดยผลผลิตที่ได้รับ

¹⁹ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 ณ บ้านเลขที่ 21/2 หมู่ 2 ค.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

เป็นที่น่าพอใจจนถึงปัจจุบัน เช่น ในปีที่ผ่านมา ผลผลิตจากลำไยทำให้มีรายได้ยังไม่หักต้นทุนกว่าแสนบาท เมื่อหักต้นทุนปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชแล้วจะเหลือประมาณ 90,000 บาท ทำให้ทั้งนายบุญและนางรี จึงยังมีความพอใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรชาวสวนลำไยอยู่ โดยครอบครัวโกศลปีไม่มีความคิดที่จะขายที่ดินเลย อีกทั้งยังเป็นครอบครัวไม่มีภาระหนี้สิน เนื่องจากฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวถือว่าอยู่ในระดับดี มีเงินหมุนเวียนใช้จ่ายภายในครอบครัวโดยไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน ร้านขายของชำสามารถสร้างกำไรให้ได้วันละ 200 บาท นอกจากนี้ นางรี โกศลปี ยังดำรงตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง ซึ่งจะมีรายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกเดือนละ 9,000 บาท

ความเห็นของนางรีที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดห้ามมิให้มีการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้นเป็นสิ่งที่ได้อยู่แล้วไม่ต้องปรับปรุงแก้ไขอีก เพราะประชาชนที่ถือครองที่ดินประเภทดังกล่าวไว้จะได้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองโดยที่จะมีเพียงทายาทของตนเท่านั้นที่จะมีสิทธิได้รับและใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่สิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข คือ การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังเพื่อเป็นการลงโทษผู้ตั้งใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและยังสามารถป้องกันมิให้เกิดการฝ่าฝืนขึ้นได้อีกด้วย

“สำหรับแม่ เห็นว่า ส.ป.ก. ดี เพราะจะได้มีที่ดินทำกินไปตลอด เอาไว้เลี้ยงครอบครัวไป”

“บางคนมันได้ที่ดิน ส.ป.ก. มาแล้วอยากขาย บ่มีเงินพ่อง เป็นหนี้พ่อง แม้ว่าคนที่ขายมันก็จะขายเรื่อย ๆ กฎหมายควรจะมีการลงโทษผู้ที่ทำผิดโดยการยึดที่ดินไปเลย”

“ถ้ามีการยึด การกระทำผิดจะลดลง แต่ตอนนี้บ่มีตัวอย่าง”

5) นายจรัส สอนง่าย²⁰

นายจรัส มีอายุ 52 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีอาชีพหลักคือการค้าขายและเกษตรกร ควบคู่กันไป และปัจจุบันยังดำรงตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้างด้วย ซึ่งปีนี้เป็นสมัยที่สองที่นายจรัสยังดำรงตำแหน่งนี้อยู่ นายจรัสมีสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น 4 คน ได้แก่ นายจรัส นางเพ็ญศรีซึ่งเป็นภรรยา และลูกอีก 2 คน คือ ลูกสาวคนโต ปัจจุบันอายุ 28 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปัจจุบันเป็นพนักงานบริษัทเอกชนในเขตตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ และยังเปิดร้านซัก อบ รีดเป็น

²⁰ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2554 ณ บ้านเลขที่ 25/3 หมู่ 3 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

อาชีพเสริม ส่วนลูกชายคนเล็ก ปัจจุบันอายุ 12 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธีรวัช อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

นายจรัสถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดิน 2 แปลง คือ แปลงแรกเป็นที่ดิน นส.3 เนื้อที่ 4 ไร่ ซื้อมาในราคา 40,000 บาท ปัจจุบันนายจรัสใช้ที่ดินแปลงนี้สร้างที่อยู่อาศัยและแบ่งพื้นที่ด้านหลังสำหรับการปลูกผักสวนครัวเพื่อใช้บริโภคภายในครอบครัวและขายให้กับคนในชุมชน ส่วนที่ดินในแปลงที่สองเป็นที่ดินประเภท ส.ป.ก.4-01 เนื้อที่ 16 ไร่ โดยซื้อที่ดินแปลงนี้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2529 จากคนในหมู่บ้านเดียวกัน แต่เดิมนายจรัสเคยทำกินในที่ดินของผู้ขาย แต่ด้วยความที่ผู้ขายมีอายุมากขึ้นไม่สามารถทำการเกษตรได้เหมือนเดิม ประกอบกับผู้ขายมีลูกหลานจำนวนมาก จึงตัดสินใจขายที่ดินให้แก่นายจรัสในราคา 103,000 บาท เมื่อ พ.ศ. 2550 นายจรัสอนุญาตให้ชาวเขาเผ่าลีซอเข้าทำกินในที่ดินส.ป.ก.4-01 แปลงนี้โดยตกลงกันว่าในการ 3 ปีแรกจะให้เข้าทำกินแบบไม่มีค่าเช่า เนื่องจากต้องการให้ชาวเขาเผ่าลีซอช่วยล้มต้นลำไยที่ปลูกไว้ในที่ดินออกทั้งหมด โดยนายจรัสหวังว่าจะปลูกข้าวโพด ถั่ว และไม้สัก ในที่ดินผืนนี้ต่อไปหลังจากครบกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ ส่วนอีก 2 ปีหลังที่ชาวลีซอเข้าทำกินและใช้ที่ดินในการปลูกข้าวโพดและข้าวไร่นั้น นายจรัสคิดค่าเช่าปีละ 6,000 บาท

นายจรัสมีหนี้สินจาก 3 แหล่ง ได้แก่ เงินกู้ยืมระบบดอกเบี้ยร้อยละ 10-20 ต่อเดือน จำนวน 12,000 บาทที่ต้องมีการชำระหนี้วันละ 200 บาท ปัจจุบันชำระหนี้หมดแล้ว หนี้เงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จำนวน 400,000 บาท ซึ่งได้ทยอยชำระหนี้ไปแล้วบางส่วน คงเหลือจำนวนหนี้ในปัจจุบัน ประมาณ 200,000 บาท ซึ่งหนี้สินที่มีต่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรนี้ เกิดจากการลงทุนทางการเกษตร แต่ว่าขาดทุนเนื่องจากประสบภัยทางธรรมชาติทำให้ได้ผลผลิตน้อยกว่าที่ควรจะเป็น และหนี้เงินกู้จากโครงการกองทุนหมู่บ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2552-2554 จำนวน 10,000 บาท 20,000 บาท และ 20,000 บาทตามลำดับ

สำหรับความเห็นของนายจรัสที่มีต่อการขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เพื่อชำระหนี้สินนั้น นายจรัสไม่มีความคิดที่จะขายที่ดินเพื่อใช้หนี้ เพราะต้องการเก็บที่ดินไว้ให้ลูกทั้งสองใช้เป็นที่อยู่และที่ทำกิน ทั้งยังปลูกฝังให้ลูกมีความรักและความหวงแหนในที่ดิน จึงทำให้ตนเองและภรรยาต้องพยายามทำงานเก็บเงินใช้หนี้สินที่มีอยู่ให้หมด โดยที่ไม่กู้หรือยืมเงินเพิ่มขึ้นให้เป็นภาระอีกต่อไป

“ที่ดินก็มีไว้ฮ้อละอ่อน”

“แต่บางคนลูกเอาไปขายหมดก็มีน้ำ ก่เขาบ่ได้สอนลูกเขา มันก่ต้องขาย แต่เฮาสอนเขา เขาได้อยู่กับไฮ่กับสวน ที่ดินฮักษาไว้มันก่อยู่ได้ตลอด”

“บ่กิดที่จะขาย กิดแต่ว่าเฮียะอย่างใดจะฮ้อพัน”

และเห็นด้วยกับการที่กฎหมายห้ามมิให้มีการซื้อขายเปลี่ยนมือในที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เนื่องจากหากมีการยินยอมให้ซื้อขายเปลี่ยนมือได้อย่างอิสระ ก็เป็นห่วงอนาคตของทายาทในรุ่นถัดไปว่าจะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และนายจำรัสยังมองว่าที่ดินมีความสำคัญอย่างมากกับชีวิตความเป็นอยู่เพราะที่ดินให้ทั้งที่อยู่อาศัยและอาหารกับมนุษยโลก

“เป็นบ่ซื้อขายก่คือ เป็นฮื่อเฮาไว้ปลูกไว้อะหยังอะนือ ถ้าไปขายเป็นของเขามด แล้วหม่นนือยเงินลูกเงินหลานเฮาจะเอาที่ที่ไหน ก่คือบ่ไคฮื่อขายนั้นนะ เยี้ยะหยังไคกบ่ไคฮื่อขาย มีลูกเฮาก่สอนลูกไว้ต่อนะกะ”

“อย่างเฮาขายที่ไปซื้อรดสักวันมันก่หมด ที่นี้มันตึงบ่เขียงลู่ทำมาหากิน ได้อยู่ บ่เดี่ยวนีตั้งแต่เฮาปลูกของลงไป ขมื่น ข่า จักไค บ่ต้องใส่อะหยังมันก่ได้ขาย”

6) นางเพชร สุรินทร์²¹

นางเพชร อายุ 67 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 อาชีพรับจ้าง มีสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น 2 คน คือ นางเพชร และ นายปี สามี ทั้งสองมีลูกทั้งหมด 3 คน คือ ลูกชายคนโตอายุ 43 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพขับรถรับจ้างประจำทาง (รถแดง) โดยอาศัยอยู่ที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ลูกสาวคนกลางอายุ 40 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอาชีพรับจ้าง อาศัยอยู่ในตัวอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนลูกสาวคนเล็กอายุ 37 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอาชีพเป็นพนักงานรับจ้างอยู่ในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลแอร์พอร์ตเชียงใหม่ โดยพักอยู่ที่อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งลูก ๆ ของนางเพชร และ นายปี ทุกคนต่างก็มีครอบครัวเป็นของตัวเอง

ปัจจุบันนางเพชร ครอบครองที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ 1 แปลง เนื้อที่ 1 ไร่ ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย ในขณะที่ที่ดินแปลงดังกล่าวกำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการขึ้นทะเบียนเป็นที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ที่ดินแปลงนี้ นางเพชร ได้ซื้อมาจากขายของตนเอง ชื่อนางยอด ใน พ.ศ. 2524 ที่ผ่านมา ในราคา 10,000 บาท ซึ่งนอกจากจะใช้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยแล้วยังได้ทำการเกษตรโดยการปลูกต้นกล้วยที่สามารถสร้างรายได้ทั้งจากการขายผลและใบตอง

ขณะนี้นางเพชรป่วยเป็นโรคถุงน้ำดีเป็นแผล และหัวเข่าไม่สามารถงอได้ โดยเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสวนดอก ในตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ ส่วนข้อมูลด้านหนี้สินนั้น นางเพชรไม่มี

²¹ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 ณ บ้านเลขที่ 25 หมู่ 2 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

หนี้สินติดตัวเลย แต่ขณะเดียวกันก็มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 1,500 บาท เนื่องจากไม่มีงานให้ออกไปรับจ้างทุกวัน ส่วนการขายใบตองและกล้วยนั้นก็ต้องอาศัยระยะเวลาในการเก็บผลผลิต

ความเห็นของนางเพชรที่มีต่อการที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ของตนเองนั้น นางเพชรมองว่าตนเองมีลูกทั้งหมด 3 คน และทั้งสามก็ได้มีครอบครัวและทำงานตั้งถิ่นฐานรกรากอยู่นอกพื้นที่โดยไม่คิดที่จะกลับเข้ามาทำสวนหรืออยู่อาศัยในตำบลบ้านช้าง อำเภอแม่แตงอีกต่อไป ฉะนั้นหากเมื่อใดที่นางเพชรเสียชีวิตลง ที่ดินผืนนี้ก็จะถูกแบ่งออกเป็นสามส่วนสำหรับลูกสามทั้งคนด้วยการขายที่ดินและแบ่งเงินเป็นส่วนเท่า ๆ กัน

“ลูกบ่ปีกมาแล้ว มันมีบ้านไผ่บ้านมันละลือ ที่ดินที่มีอยู่ก่แบ่งกันเหยอะกะ ถ้าขายเสียไปเขาก่แบ่งกัน ขายเหยอะกะ”

ในส่วนของการคิดเห็นที่มีต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้น ท่าทีในตอนแรกนางเพชรไม่เห็นด้วยกับการที่กฎหมายห้ามมิให้มีการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 แต่ขณะที่นางเพชรกำลังจะอธิบายต่อไปนั้น มีชาวบ้านคนหนึ่งที่อยู่ในบริเวณที่ทำการสัมภาษณ์และได้ยื่นคำถามที่ผู้วิจัยถามเพื่อให้นางเพชรตอบ จึงแทรกคำตอบของตนเองขึ้นมาในทางที่ขัดแย้งกับคำตอบของนางเพชรในตอนแรก ทำให้นางเพชรเริ่มเปลี่ยนท่าทีและคล้อยตามไปกับคำตอบของชาวบ้านคนดังกล่าว

“การห้ามไม่ให้ซื้อขายที่ดินนี่ดีหรือไม่ดี” นางเพชรตอบว่า “ไม่ดี” ขณะเดียวกันก็มีเสียงของชาวบ้านแทรกมาว่า “เป็นห้ามขายนี่ดีกะ” นางเพชรตอบว่า “ก่ดีอะ ดีว่าบ่ซื้อขายนี่ดี เป็นบ่ซื้อขาย” ชาวบ้านแทรกมาว่า “ถ้าเฮาขายก่เป็นของเป็นหมด” นางเพชรจึงกล่าวมาอีกว่า “แต่นี้เฮามีเฮาสื่อลูกฮื่อเต้า เฮาบ่ขาย สิบ ๆ ต่อม ๆ กันไปเอื้อกะ ที่ดินปะเดี๋ยวก่เขียม แพงตวย”

7) นางศรีนวล ปิ่นแก้ว²²

นางศรีนวล ปิ่นแก้ว อายุ 60 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพเกษตรกร สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 2 คน นางศรีนวล และนายปิง สามี อายุ 65 ปี มีอาชีพเกษตรกรเช่นกัน ทั้งสองเคยมีลูกชายและลูกสาว แต่ลูกทั้งสองคนได้เสียชีวิตแล้ว เมื่อ พ.ศ. 2521 ลูกสาวของครอบครัวปิ่นแก้วเสียชีวิตด้วยโรคคอตีบชนิดร้ายแรง ส่วนลูกชายเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุเมื่อ พ.ศ. 2535 แต่เดิมนางศรีนวลเคยเปิดร้านขายของชำที่บ้าน ซึ่งปัจจุบันเลิกกิจการแล้วเนื่องจากนางศรีนวลไม่อยากอยู่ที่บ้านตามลำพังเพราะคิดถึงลูก ๆ

²² สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 ณ บ้านเลขที่ 28 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

นางศรีนวลและสามีครอบครองที่ดิน 2 แปลง แบ่งเป็น ที่ดิน ส.ป.ก.4-01 มีเนื้อที่ 10 ไร่ ที่ดินแปลงนี้ได้มาด้วยการหักร้างทางพงด้วยตนเอง และเริ่มปลูกพืชผลการเกษตรต่าง ๆ ลงในพื้นที่ ซึ่งเมื่อประมาณ 30 ปีก่อนนางศรีนวลและสามีเคยปลูกอ้อย ฝรั่ง และกล้วยได้ ในที่ดินผืนนี้ แต่เมื่อประมาณ 10 ปีให้หลังมานี้ นางศรีนวลและสามีเปลี่ยนมาปลูกลำไยแทน เนื่องจากการปลูกอ้อยทำให้ดินเสีย ส่วนลำไยไม่ทำให้ดินเสียหรือเสื่อมคุณภาพและให้ผลผลิตได้ดีกว่า ทั้งยังสร้างรายได้หลักให้แก่นางศรีนวลและสามีอีกด้วย ส่วนที่ดินในแปลงที่สองเป็นที่ดินประเภท น.ส.3 มีเนื้อที่ 2 งาน ใช้ทำเป็นสวนลิ้นจี่

รายได้จากลำไยเฉลี่ยปีละ 200,000 - 300,000 บาท ขึ้นอยู่กับปริมาณและราคาของผลผลิตในแต่ละปีซึ่งต้องอิงจากตลาด ส่วนหนี้สินนั้นนางศรีนวลมีหนี้เงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) จำนวน 100,000 บาท โดยกู้มาเมื่อ พ.ศ. 2542 เพื่อนำเงินมาสร้างบ้าน ขณะนี้ได้ชำระหนี้เงินกู้ให้แก่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์แล้วครึ่งหนึ่ง ซึ่งจะทยอยจ่ายปีละหนึ่งครั้ง จำนวนเงินที่ต้องนำไปจ่ายในแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับความสามารถของนางศรีนวลและสามีว่ามีมากหรือน้อยเพียงไร ไม่ได้มีการกำหนดจำนวนเงินที่แน่ชัด

นางศรีนวลมีความเห็นต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ว่า ณ ตอนนี้อย่างไรก็ตามยังไม่มีความคิดที่จะขายที่ดินของตนเองแม้ว่าจะไม่มีทายาทสืบทอดก็ตาม แต่ในอนาคตถ้าตนเองและสามีแก่ตัวลงกว่านี้แล้วโอกาสความเป็นไปได้ของการขายที่ดินก็น่าจะสูงขึ้น ทั้งที่ทราบเป็นอย่างดีว่ากฎหมายห้ามมิให้มีการซื้อขายเปลี่ยนมือก็ตาม

“ก็ยังไปได้คิดเตี้อูถูก ถ้าเฒ่าแก่บ่แน่”

“ถ้าขายนี้ มันก็ผิดกฎหมายเป็นนี่ะ”

“แต่ถ้าขายนี้บ่บ่ขายไไหน ขายอ้อพื่ออ้อน้องกันเหี้ยเอี้ยะกะ”

ถึงแม้ว่าจะมีความคิดในเรื่องของการขายที่ดินอยู่บ้าง แต่นางศรีนวลก็ยังคำนึงถึงบุคคลที่จะเป็นผู้ซื้อที่ดินด้วย เนื่องจากนางศรีนวลกังวลถึงความมั่นคงและความปลอดภัยในพื้นที่ที่ดินอาศัยอยู่และ หากมีการขายที่ดินให้กับคนนอกพื้นที่หรือกลุ่มชนเผ่า ซึ่งก่อนหน้านี้นี้มีกลุ่มชนเผ่าลีซอมาขอซื้อที่ดินของนางศรีนวล แต่นางศรีนวลและสามีปฏิเสธไปเพราะกังวลถึงประเด็นดังกล่าว

“แม่จะใช้ความคิดว่า ถ้ามันขายอ้อคนอื่น แม่บ่ค่อยไ่ขาย อย่างลีซอนี้บ่ไ่สู้ ดีบ่ดีพาหมู่เข้ามาก่อกัวนในบ้านเฮา เขาจะสร้างปัญหา เขามาถามซื้อ แม่ตั้งบ่ว่าอะหยัง มันนำกั้ว ละเขามีสตางค์นี่ะ แต่บ่อยากไ่ขาย กั้วเพราะสวนแม่มันอยู่กั้วนี้ ละซื้อนี้เด้าไ่เขาซื้อ เขากั้วมาถาม แม่บ่บอกว่บ่ขายเตี้อ เพราะยังบ่เฒ่าเตี้อ”

8) นายวรวิทย์ เรือนชัย²³

นายวรวิทย์ เรือนชัย อายุ 37 ปี มีสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น 3 คน คือ นายวรวิทย์ มารดา และบิดาซึ่งเคยดำรงตำแหน่งกำนันของตำบลบ้านช้าง นายวรวิทย์จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก และมีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพเสริม สินค้าที่นำมาขาย ได้แก่ ข้าวสาร และอาหารของสุกร โดยนายวรวิทย์จะไปรับซื้อสินค้าจากผู้จำหน่าย และนำกลับมาขายแบบมีสินเชื่อกับชาวบ้านในพื้นที่ นอกจากนี้นายวรวิทย์ยังดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของหมู่ที่ 2 อีกด้วย

นายวรวิทย์และครอบครัวถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ทั้งสิ้น 2 แปลง แปลงแรกมีเนื้อที่ทั้งหมด 11 ไร่ ซึ่งพ่อกำนันและมารดาของนายวรวิทย์ร่วมกันบุกเบิกที่ดินผืนนี้เมื่อประมาณ 40 กว่าปีก่อน ปัจจุบันที่ดินผืนนี้มีสภาพเป็นสวนลำไยโดยปลูกเต็มพื้นที่ ส่วนแปลงที่สองมีเนื้อที่ 4 ไร่เศษ ซึ่งเป็นที่ดินที่ตกทอดทางมรดกต่อกันมา ที่ดินแปลงนี้ถูกใช้ประโยชน์ด้วยการปลูกดอกดาวเรือง

รายได้ของนายวรวิทย์ที่มาจากการค้าขายนั้นเฉลี่ยเดือนละ 5,000 บาท เงินเดือนจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านอีกเดือนละ 8,000 บาท และรายได้จากสวนลำไยและดอกดาวเรืองเฉลี่ยอีกปีละ 70,000-80,000 บาท ส่วนในด้านหนี้สินนั้นนายวรวิทย์และครอบครัวเป็นหนี้เงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) จำนวน 300,000 บาท

สำหรับความคิดเห็นต่อการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นั้น นายวรวิทย์เห็นว่า สภาพเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีการตัดสินใจซื้อขายกันมากที่สุด

“บางรายเอาที่ดินไปจำนอง ธ.ก.ส. แต่ผลผลิตไม่ดี จึงทำให้ต้องขายที่ดิน”

เนื่องจากเจ้าของที่ดินต้องการนำเงินมาใช้จ่ายเพื่อดำรงชีวิตในแต่ละวัน หากว่ามีการทำการเกษตรแล้วขาดทุนหรือการเป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรก็จะทำให้เจ้าของที่ดินยอมขายที่ดินเพื่อแก้ปัญหาทางการเงินของครอบครัวที่ประสบอยู่ ทั้งยังได้กล่าวถึงการซื้อขายที่ดินในหมู่ที่ 2 อีกว่าเป็นการซื้อขายกันในหมู่ญาติพี่น้องเท่านั้น

“ส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อขายกันระหว่างญาติพี่น้อง เป็นการซื้อขายจากคนที่ไว้ใจเป็นญาติพี่น้องกัน”

“ถ้าเอาที่ดินไปติด ธ.ก.ส. จะมีปัญหาเรื่องดอกเบี้ย จึงให้ซื้อขายกันในหมู่ญาติพี่น้อง เอาที่ดินไปวาง ทำสัญญาซื้อขาย”

²³ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2554 ณ บ้านเลขที่ 14 หมู่ 2 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 นี้ นายวรวิทย์ มองว่าการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังจะสามารถแก้ไขปัญหาได้

“จริง ๆ แล้วชาวบ้านก็ไม่กล้า แต่ถ้ามีการบังคับชาวบ้านอย่างจริงจัง ก็จะไม่เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ ถ้ามีการยึดที่ดินคืนเป็นตัวอย่าง ชาวบ้านก็ไม่กล้าขาย”

9) นายจรัญ ปิ่นแก้ว²⁴

นายจรัญ ปิ่นแก้ว (อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1) อายุ 59 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น 2 คน คือ นายจรัญ และภรรยา ส่วนลูกสาวอีกคนได้แต่งงานมีครอบครัวแล้ว อาชีพหลักคือเกษตรกร ส่วนอาชีพเสริมคือการค้าขายพืชไร่และพืชสวนโดยลักษณะของการค้ำน้นขึ้นอยู่กับประเภทของผลิตผลทางการเกษตร กล่าวคือ บางอย่างก็ไปหามาแล้วขายต่อ บางอย่างก็รับซื้อแล้วเอาไปขายต่อ เช่น ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมานายจรัญเป็นเจ้าของโคเวตารับซื้อดอกดาวเรืองจากชาวบ้านในพื้นที่ และส่งเสริมการปลูกดอกดาวเรืองโดยให้เครดิตแก่ชาวบ้านในด้านปุ๋ย, ยาฆ่าแมลง, เมล็ดพันธุ์ ซึ่งการเป็นเจ้าของโคเวตาหมายถึงการรับออเดอร์ (Order) หรือคำสั่งจำนวนสินค้าจากโรงงานมาว่า โรงงานต้องผลิตจำนวนเท่าใดและเจ้าของโคเวตาสามารถส่งผลิตให้แก่โรงงานได้ในปริมาณเท่าไร เมื่อตกลงเรื่องจำนวนกันได้แล้วก็จะหาผลิตส่งโรงงานตามที่สัญญาไว้ นายจรัญเจ้าของโคเวตาจะทำหน้าที่รับซื้อผลิตเพื่อให้ได้ตามโคเวตาที่ตนรับมาแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่สามารถที่จะกว้านซื้อหรือทำการรับซื้อข้ามเขตได้ โดยโรงงานที่กล่าวถึงคือ “เชียงใหม่ โปรเดนท์ กรุ๊ป” เป็นโรงงานผลิตเป็นอาหารสัตว์ซึ่งราคาที่โรงงานรับซื้อจากนายจรัญจะอยู่ที่ 8.50 บาท ซึ่งเป็นราคาประกัน ข้อตกลงระหว่างโรงงานกับเจ้าของโคเวตานั้นจะต้องทำสัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่าเจ้าของโคเวตาที่มีความสามารถที่จะจัดส่งผลิตเข้าโรงงานได้ในปริมาณเท่าใด โดยจำนวนผลิตนั้นสามารถขาดหรือเกินจากจำนวนโคเวตาของตนเองได้ไม่เกินร้อยละ 15 หากปริมาณผลิตที่มีอยู่เกินจำนวนโคเวตาที่บวกเพิ่มขึ้นไปอีกร้อยละ 15 แล้ว จะต้องไปทำการปรับยอดกับโรงงานเพื่อให้ได้ตัวเลขที่ตรงกับความเป็นจริง เช่น รับโคเวตามา 100,000 กิโลกรัม หากผลิตที่ได้เป็น 85,000 กิโลกรัม หรือ 115,000 กิโลกรัม ถือว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่โรงงานกำหนด แต่ถ้าผลิตผลน้อยกว่าหรือเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ข้างต้นผู้รับโคเวตาจะต้องทำการปรับยอดผลิตกับโรงงาน แต่ถ้าไม่สามารถจัดหาผลิตให้ได้ตามโคเวตาที่รับมาจะส่งผลกระทบต่อโรงรับโคเวตาในครั้งต่อไป กล่าวคือ จะถูกลดเครดิตหรือลด

²⁴ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2552 ณ บ้านเลขที่ 35 หมู่ 1 ต.บ้านช้าง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

โควตา ซึ่งเดิมหากผู้รับโควตาผิดสัญญา หมายถึง ไม่สามารถหาผลผลิตให้แก่โรงงานได้ตาม ปริมาณที่ตกลงกันไว้จะถูกปรับเงินกิโลกรัมละ ๒ บาท แต่ปัจจุบันเงื่อนไขในข้อนี้ได้ถูกยกเลิกไป แล้ว เนื่องจากขณะนี้โรงงานได้จำกัดจำนวนก่อนการปลูก โดยโรงงานจะทำการประเมินสินค้า ล่วงหน้าก่อนที่นำส่ง กล่าวคือ ยังไม่มีการลงมือปลูกดอกดาวเรือง แต่ขายจำนวนก่อนล่วงหน้า ซึ่ง โรงงาน“เชียงใหม่ โปรเดนท กรุป” ก็ทำการขายผลผลิตดอกดาวเรืองต่อให้ “บริษัทซีพี” อีกทอด หนึ่ง จำนวนหรือปริมาณผลผลิตจึงจำเป็นที่จะต้องมีความแน่นอน ปัจจุบันมีครัวเรือนที่เป็นลูกสวน ปลูกดอกดาวเรืองส่งให้กับนายเจริญในฐานะ “โบรคเกอร์ หรือ ผู้รับโควตา” แล้วจำนวนกว่า 90 ครัวเรือน จากอาชีพนี้ทำให้นายเจริญมีรายได้ 325,000 บาทต่อปี

ปัจจุบันนายเจริญมีที่ดินทำกินอยู่ 2 แปลงจำนวนทั้งสิ้น 21 ไร่ กล่าวคือ แปลงแรก 16 ไร่ แปลงที่สองอีก 5 ไร่ ที่ดินทั้งหมดนั้น ได้มากจากบุกเบิกที่ดินด้วยตนเอง ซึ่งแต่เดิมที่ดินนั้นยังอยู่ใน เขตป่าสงวนต่อมาถูกประกาศให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านใน พื้นที่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐจับในข้อหาบุกรุกเขตป่าสงวน พื้นที่ทั้งหมดนายเจริญใช้ประโยชน์ด้วยการ ปลูกลำไย กระท้อน และลิ้นจี่ แต่เมื่อ พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมาใช้พื้นที่เพาะปลูกเพียงครั้งเดียวสลับฟาก กันไป เนื่องจากน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกไม่เพียงพอและสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงเหมือนแต่ก่อน ทำให้กำลังกายหรือศักยภาพในการทำงานของนายเจริญลดลงไปมาก โดยรายได้จากลำไยเฉลี่ยปีละ ประมาณ 150,000-160,000 บาท ซึ่งพิจารณาจากปีที่ผ่านมา นายเจริญขายลำไยแบบเหมา หรือเป็น การขายผลผลิตล่วงหน้าไปในราคา 150,000 บาท แต่หากเก็บผลผลิตเองและนำออกขายจะได้ราคา ประมาณ 400,000 กว่าบาท ทำให้ในปีนี้นายเจริญจึงมีความคิดที่จะเก็บผลผลิตเอง

นายเจริญไม่เคยมีประสบการณ์ซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 มาก่อน เหตุที่ไม่ขายเนื่องจาก ทราบดีว่าที่ดินของตนเองเป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนดและยังต้องการที่จะประกอบอาชีพ เกษตรกรรมต่อไป ขณะที่ไม่มีความคิดที่จะซื้อที่ดินเพิ่มเนื่องจากมองว่าเมื่อซื้อที่ดินไปแล้วก็ไม่ได้ สิทธิในที่ดินในทางกฎหมาย และร่างกายและแรงงานไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรอีกต่อไป ประกอบกับที่ดินที่ตนเองถือครองและใช้ประโยชน์อยู่นั้นมีมากพออยู่แล้วจึงไม่มีความจำเป็นที่ จะต้องซื้อเพิ่มเติมอีก

“ที่ดินของผมเป็นที่ดิน ส.ป.ก.4-01 มันซื้อขายได้ไม่ และผมก็ยังอยากทำสวนอยู่”

“ถ้าจะซื้อเพิ่มอีก ผมไม่ซื้อแล้ว ซื้อมาก็ไม่ได้สิทธิ ผมก็อายุมากแล้วมันจะไม่ไหว”

อีกทั้งยังเห็นว่าการซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก.4-01 เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติแต่ความเสี่ยงจะตก อยู่กับผู้ซื้อ เนื่องจากประการแรกไม่สามารถโอนเปลี่ยนชื่อทางทะเบียนได้ ประกอบกับหาก สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) มาตรวจสอบในภายหลังแล้วพบว่าผู้ถือครอง เดิมซึ่งมีชื่อปรากฏในเอกสารสิทธิ์ไม่มีความสามารถทำการเกษตรต่อไป สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน

เพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ก็สามารถที่จะยึดที่ดินคืนได้ หากเป็นเช่นนี้แล้วผู้ที่ทำการซื้อที่ดินไปก็ไม่สามารถที่จะโต้แย้งได้ ประการที่สองหากขายที่ดินไปแล้ว ต่อมาปรากฏว่าผู้ขายเสียชีวิตลง ทายาทมาทวงสิทธิในที่ดินคืนจากผู้ซื้อ โดยปฏิเสธว่าไม่ได้ขายที่ดินให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อก็จำเป็นต้องคืนที่ดินให้โดยที่ไม่สามารถดำเนินการอย่างใด ๆ ได้เลย

อย่างไรก็ตาม นายจรัญได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขายที่ดินของตนในอนาคตไว้ว่า “ถ้ามีคนซื้อก็ขายเพราะลูก ๆ คงไม่ดูแล ผมมีลูก 2 คน คนหนึ่งทำงานอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่วนการคลัง แล้วถ้าจะขายก็จะขายแปลง 16 ไร่ ถ้าทำไม่ไหวถ้าแก่ตัวลงอีกประมาณ 5-6 ปี ข้างหน้าก็คงจะทำไม่ไหวแล้ว” ในกรณีที่จะขายนายจรัญตั้งราคาไว้ที่ประมาณไร่ละแสนกว่าบาท เนื่องจากให้เหตุผลว่าสวนของตนค่อนข้างจะสะอาดและทำดีและต่อท่อน้ำตรงมาจากน้ำตกตาดครกเข้ามายังสวนลำไยประมาณกว่า 1,700 เมตรและเดินสายสปริงเกอร์มีรั้วเหล็กรอบพื้นที่และมีถนนตัดผ่าน ฉะนั้นโดยสรุปแล้วเหตุผลหลักที่ทำให้คิดที่จะขายที่ดินคือ ไม่มีผู้ที่จะสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมสวนต่อไป และสุขภาพร่างกายหรือสมรรถนะในการทำงานไม่เอื้ออำนวยอีกต่อไป